

2011

«Πολιτιστικό Κάμπινγκ Κάτω Βρύσης Αστριτσίου» : Καταγραφή δραστηριότητας και προτάσεις βελτίωσης ενός καινοτόμου τρόπου οργάνωσης, εναρμονισμένου στα πλαίσια των εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Σχολή Διοίκησης Οικονομίας , Τμήμα
Τουριστικών Επιχειρήσεων
Σπουδαστής: Πολυζωάκης Ανδρέας
Επιβλέπων καθηγητής: Τριανταφύλλου
Γεώργιος
Ιούνιος 2011

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
Εισαγωγή	5
Συντομογραφίες.....	6
1 Κεφάλαιο Θεωρητικό Πλαίσιο	7
1.1 Έννοια του τουρισμού	7
1.2 Διακρίσεις του τουρισμού.....	8
1.2.1 Με βάση την χώρα αναχώρησης και άφιξης του τουρίστα	8
1.2.2 Εναλλακτικός τουρισμός - Μαζικός τουρισμός	9
1.3 Ειδικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού	9
1.3.1 Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού	11
1.4 Πολιτιστικός Τουρισμός	12
1.4.1 Έννοια και χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού.....	12
1.4.2 Βασικά στοιχεία για την προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού.....	13
1.4.3 Η έννοια του κύκλου ζωής ενός τουριστικού προορισμού.....	13
1.4.4 Οι κυριότερες θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού.....	14
1.5 Ηθική.....	16
1.5.1 Προέλευση της Ηθικής	16
1.5.2 Πολιτιστικές επιρροές στην ηθική συμπεριφορά	16
1.6 Κοινωνικοπολιτικές έννοιες.....	17
1.6.1 Άμεση δημοκρατία	17
1.6.2 Αυτοοργάνωση	17
1.6.3 Προσφορά εργασίας	18
1.6.4 Αειφορία	19
1.6.5 Εθελοντισμός.....	20
2 Κεφάλαιο Ποιοτική Έρευνα	21
2.1 Ερωτηματολόγια	21
2.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων	21
2.3 Ανάλυση swot	21
3 Κεφάλαιο Παρουσίαση Πολιτιστικού Κάμπινγκ	24
3.1 Τι είναι το Πολιτιστικό Κάμπινγκ	24
3.2 Ιστορικό Δημιουργίας Πολιτιστικού Κάμπινγκ.....	25
3.3 Φιλοσοφία λειτουργίας Π.Κ.	26
3.4 Ομάδα Διοργάνωσης "Επί σκηνης"-	27
3.5 Διαδικασία λήψης αποφάσεων	27
3.5.1 Κατά την διάρκεια οργάνωσης.....	27
3.5.2 Κατά την διάρκεια του Π.Κ.....	27
3.6 Τρόπος λειτουργίας.....	28
3.7 Σχέσεις με Θεσμοθετημένα Όργανα λήψης αποφάσεων	30
3.8 Προϋποθέσεις συμμετοχής Ομάδων – «Αγορά Στόχος».....	30
3.9 Κριτήρια επιλογής.....	30
3.10 Οικονομική διαχείριση.....	31
3.11 Προβολή.....	31

3.12 Εγκαταστάσεις- εξοπλισμός	32
3.13 Υπηρεσίες	33
3.14 Καλλιτεχνικές και λοιπές δραστηριότητες	33
4 Κεφάλαιο Κριτική Αξιολόγηση Υφιστάμενης κατάστασης.....	34
4.1 Οικονομικές επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή	34
4.2 Τρόπος λειτουργία του Π.Κ.	34
4.3 Επιπτώσεις στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον	34
4.4 Αντιμετώπιση προβλημάτων	35
5 Κεφάλαιο Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	36
5.1 Γενικά συμπεράσματα	36
5.1.1 Απαραίτητη μια ηθική στον τουρισμό.....	36
5.1.2 Το Πολιτιστικό Κάμπινγκ ως τουριστική δραστηριότητα	37
5.2 Προτάσεις	37
5.2.1 Εκπαίδευση	37
5.2.2 Κινήσεις για εξασφάλιση των απαραίτητων δεδομένων	38
5.2.3 Περαιτέρω άνοιγμα της ομάδας.....	38
5.2.4 Χρήση των εγκαταστάσεων εκτός της διάρκειας των εκδηλώσεων	39
5.2.5 Χρονικός καταμερισμός προβλημάτων	40
5.2.6 Κυκλική επέκταση	40
5.3 Παιδικό εργαστήρι	41
5.4 Προτάσεις προς την ομάδα τροφίμων και ποτών	42
6 Κεφάλαιο Επίλογος	44
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο	45
Παράρτημα Γ:.....	46
Παράρτημα Β: Φωτογραφικό Υλικό	47
Βιβλιογραφία - Πηγές.....	50

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε από τον Ιανουάριου του 2011, μέχρι τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Ως αντικείμενο έχει την καταγραφή δραστηριότητας του πολιτιστικού camping- Κάτω βρύσης Αστριτσίου και προτάσεις για την βελτίωση αυτού. Την επίβλεψη της εργασίας είχε ο καθηγητής κ. Τριανταφύλλου Γεώργιος.

Οφείλω ευχαριστίες στην ομάδα διοργάνωσης για την συμμετοχή του στην απαραίτητη ποιοτική έρευνα που διενεργήθηκε στα πλαίσια της εργασίας, όπως και για το αρχείο και φωτογραφικό υλικό που μου παρείχε.

Επίσης, σε ιδρυτικά μέλη, ενεργά και μη που με τις πληροφορίες τους βοήθησαν στην περαιτέρω εμβάθυνση της φιλοσοφίας και των αρχών του Πολιτιστικού Κάμπινγκ.

Τέλος θα ήθελα να απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή, για την πολύτιμη καθοδήγηση και υποστήριξη που μου παρείχε καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία γίνεται καταγραφή της δραστηριότητας και της φιλοσοφίας του «Πολιτιστικού Κάμπινγκ Κάτω Βρύσης Αστριτσίου», που εφαρμόζει ένα καινοτόμο τρόπο οργάνωσης για τα δεδομένα του τουρισμού στην σύγχρονη εποχή.

Ο τρόπος αυτός οργάνωσης, είναι εναρμονισμένος στα πλαίσια των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της αειφορίας. Παρατίθενται επίσης προτάσεις για την περαιτέρω βελτίωση του.

Αναλυτικότερα:

Στο 1^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Παρατίθενται κάποιες βασικές έννοιες για τον τουρισμό, τις διακρίσεις και τα ειδικά χαρακτηριστικά του. Επίσης κάποιες κοινωνικοπολιτικές έννοιες όπως αυτή της αειφορίας. Τέλος γίνεται μια προσέγγιση στην έννοια της ηθικής.

Στο 2^ο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας που έγινε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, που είχε σαν σκοπό την συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών για την παρουσίαση του Π.Κ. και την ανάλυση Swot που επίσης παρουσιάζεται στο κεφάλαιο αυτό.

Στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση του Π.Κ. και η παράθεση της φιλοσοφίας και των αρχών του. Παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν τον τρόπο λειτουργίας, τις σχέσεις του με θεσμοθετημένα όργανα λήψης αποφάσεων, όπως και βασικά στοιχεία που το αφορούν. Τέλος παρουσιάζεται ο τρόπος λειτουργίας της ομάδας που το διοργανώνει και η διαδικασία λήψης αποφάσεων τόσο σε αυτήν, όσο και στο Π.Κ.

Στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται κριτική αξιολόγηση του Π.Κ σε θέματα που αφορούν τις επιπτώσεις σε περιβάλλον και οικονομία, τον τρόπο λειτουργίας του και τον τρόπο που αντιμετωπίζονται τα προβλήματα σε αυτό.

Στο 5^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποια συμπεράσματα και παρατίθενται οχτώ προτάσεις που αναμένεται να ωφελήσουν, τόσο το ίδιο και την ευρύτερη κοινωνία, αλλά και το φυσικό περιβάλλον.

Συντομογραφίες

AIEST International Association of Scientific Experts on Tourism (Διεθνής Ένωση Επιστημόνων Τουρισμού)

CTC Canadian tourism council (Επιτροπή Καναδικού Τουρισμού)

IUCN International Union for Conservation of Nature (Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης)

MIT Massachusetts Institute of Technology (Ινστιτούτου Τεχνολογίας Μασαχουσέτης)

UNEP United Nations Environmental Programme (Περιβαλλοντολογικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών)

WCED World Commission for the Environment and Development (Παγκόσμιο Ταμείο για το Περιβάλλον και την ανάπτυξη)

WTO World Tourism Organization (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού)

WWF World Wildlife Fund (Παγκόσμιο Ταμείο για την Φύση)

Ο.Η.Ε. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Π.Ε. Περιβαλλοντολογική εκπαίδευση

1 Κεφάλαιο

Θεωρητικό Πλαίσιο

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Συγκεκριμένα καταγράφονται κάποιες βασικές έννοιες για τον τουρισμό και τις διακρίσεις του. Ακόμα παρουσιάζονται τα ειδικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού και του πολιτιστικού ως μέρος αυτών. Επίσης παρουσιάζεται η έννοια της Ηθικής όπως και κάποιες κοινωνικοπολιτικές έννοιες όπως της αειφορίας, της προσφοράς εργασίας κ.α. που είναι προαπαιτούμενες για την κατανόηση της εργασίας αυτής. Τέλος αναφέρονται οι κυριότερες θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού.

1.1 Έννοια του τουρισμού

Πολλές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει για να δοθεί ένας επακριβής ορισμός του Τουρισμού. Από τα κύρια χαρακτηριστικά του, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής: Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς με την διαμονή τους σε αυτούς, επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.

Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία: Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής. Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους. Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες, μέρες βδομάδες ή μήνες. Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης υποστήριξαν την άποψη πως ο τουρισμός πρέπει να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του.

Το 1937 η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων της Κοινωνίας των Εθνών σύστησε στις χώρες-μέλη της να υιοθετήσουν έναν ορισμό που χαρακτήριζε τον τουρίστα σαν ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερο σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα.

Δυόμιση δεκαετίες αργότερα, και πιο συγκεκριμένα το 1963 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη, συμφώνησε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που

επισκέπτεται μία χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο της άσκησης ενός επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται. Ο ορισμός αυτό καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

Τους τουρίστες: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.

Τους εκδρομείς: άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Στους εκδρομείς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ.

1.2 Διακρίσεις του τουρισμού

1.2.1 Με βάση την χώρα αναχώρησης και άφιξης του τουρίστα

Κανένας από αυτούς τους παραπάνω ορισμούς δεν λαμβάνει υπόψη τον εσωτερικό τουρισμό. Τελευταία φορά, το θέμα της υιοθέτησης ενός ορισμού για τον εσωτερικό τουρισμό τέθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τον Τουρισμό που συγκλήθηκε το 1980 στην Μανίλα των Φιλιππίνων από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα.

Σήμερα, κάποιες χώρες έχουν δώσει έναν ορισμό για τον ντόπιο τουρίστα. Οι ΗΠΑ π.χ. ορίζουν σαν τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό οποιοδήποτε άτομο φεύγει από το σπίτι του με σκοπό να επισκεφτεί κάποιο μέρος που απέχει τουλάχιστον 50 μίλια (80,48 χιλιόμετρα) από αυτό για οποιοδήποτε λόγο εκτός της καθημερινής του μετάβασης στην εργασία.

Έτσι, με βάση την χώρα αναχώρησης και άφιξης του τουρίστα, μπορούν να οριστούν οι παρακάτω κατηγορίες:

- ⤴ Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη)
- ⤴ Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): αφορά τους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία)
- ⤴ Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα)
- ⤴ Διεθνής τουρισμός (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- ⤴ Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού

- ▲ Εθνικός τουρισμός: (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού

1.2.2 Εναλλακτικός τουρισμός - Μαζικός τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός είναι μια σχετικά νέα ιδέα, που προήλθε από την μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων μετά την Βιομηχανική Επανάσταση. Πριν από αυτή, τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών, συνήθως αριστοκρατών.

Σήμερα, ο μαζικός τουρισμός είναι απευκταίος λόγω των δυσμενών επιπτώσεων που προκαλεί στο φυσικό περιβάλλον αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Η παγκόσμια τάση σήμερα είναι ο τουρισμός να είναι φιλικός ως προς τον άνθρωπο και ως προς το φυσικό περιβάλλον.

Μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός αλλά και ο τουρισμός των πόλεων (city breaks) θεωρούνται σήμερα οι μορφές που θα πρέπει να επικρατήσουν προκειμένου η τουριστική ανάπτυξη να καταστεί βιώσιμη καθώς και να καταπολεμηθεί η εποχικότητα

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής (προσφοράς).

Με τον εναλλακτικό τουρισμό (alternative tourism), οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, ο οποίος συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού.

1.3 Ειδικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού

Με τον όρο εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναφερόμαστε στον τουρισμό που σχετίζεται με εναλλακτικές μορφές, αφενός σε οργανωτικό επίπεδο και αφετέρου όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των τουριστικών δραστηριοτήτων που ζητούν οι επισκέπτες. Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει κίνητρα τα οποία συνδέονται με συγκεκριμένα θέματα όπως: φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, αθλητικές δραστηριότητες, περιήγηση, περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική παράδοση, απόλαυση της θέας ενός τοπίου, περιοχές με μη μολυσμένο περιβάλλον ή πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, κ.α.

Ο εναλλακτικός τουρισμός, προσδιορίζεται από εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές αξίες, που επιτρέπουν τόσο στους "οικοδεσπότες", όσο και στους "φιλοξενούμενους" να υφίστανται τις θετικές αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Ο εναλλακτικός τουρισμός, όπως και η "αειφόρος ανάπτυξη", είναι έννοιες που χρησιμοποιούνται ευρύτατα τα τελευταία χρόνια, καθότι εισάγουν καινούρια προσέγγιση και φιλοσοφία σε ένα παλιό πρόβλημα, προϋποθέτοντας εκδήλωση ενεργού ενδιαφέροντος εκ μέρους τόσο

των “ φιλοξενούμενων” όσο και των οικοδεσποτών”.

Ωστόσο, δεν υπάρχει ένας ορισμός του εναλλακτικού τουρισμού αποδεκτός σε διεθνές επίπεδο από όλους, δηλαδή όσους με τον έναν ή τον άλλο τρόπο εμπλέκονται στην υπόθεση της “βιομηχανίας” του τουρισμού. Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που διαφοροποιείται από τις συνηθισμένες σκληρές μορφές τουρισμού (μαζικός τουρισμός), ο οποίος υπόσχεται στους τουρίστες κάτι διαφορετικό από τον μαζικό τουρισμό, ενώ άλλοι προσπαθούν να κάνουν ταξινόμηση διαφοροποιώντας κυρίως τα άτομα ή τις καταστάσεις στα οποία αναφέρεται.

Στις εναλλακτικές μορφές, ο τουρίστας συχνά επιλέγει έναν τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού και η δημιουργία μιας ειδική υποδομής που εξυπηρετεί τον συγκεκριμένο τουρίστα.

Ο τουρίστας που επιλέγει μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού έχει υψηλότερο επίπεδο παιδείας, συχνά καλύτερη μόρφωση, είναι πιο συνειδητοποιημένος πολιτιστικά, πιο ευαίσθητος σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτισμού, πιο περιέργος και πιο αναλυτικός. Δεν προτιμάει τα μεγάλα ξενοδοχεία που έχουν κατασκευαστεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Ο εναλλακτικός τουρίστας αναζητεί και προστατεύει την τοπική κουλτούρα και πλησιάζει την τοπική κοινότητα, προωθεί την τοπική μαγειρική, την χρήση τοπικών υλικών και χειροτεχνίας και την ανάπτυξη ενός μεγάλου εύρους άλλων τουριστικών υπηρεσιών, π.χ. τοπικές λαϊκές παραστάσεις, εκθέσεις χειροτεχνίας, πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Υπάρχει όμως ένας αριθμός συνισταμένων του εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες είναι γενικά αποδεκτές:

- Η πρώτη αφορά το γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός εφαρμόζεται σε εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες δεν καταστρέφουν το περιβάλλον και τις ανάγκες της κοινότητας φιλοξενίας και δεν επιφέρουν τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται.
- Η δεύτερη αναφέρεται στο ότι ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρήθηκε η μικρής κλίμακας ανάπτυξη του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή (και) τους τοπικούς φορείς (ενδογενής ανάπτυξη), συνήθως χωρίς να τον εκμεταλλεύονται ή να καταστρέφουν τον πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής. Ο τρόπος αυτός ανάπτυξης, αφενός επιφέρει λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις- κοινωνικές και πολιτισμικές- και αφετέρου έχει μεγαλύτερες πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής από τον τοπικό πληθυσμό από ότι ο μαζικός τουρισμός.
- Η τρίτη αφορά το γεγονός ότι μερικές μορφές τουρισμού θεωρούνται εναλλακτικές, διότι δεν εκμεταλλεύονται τον τοπικό πληθυσμό. Συγκεκριμένα, τα οικονομικά οφέλη από τις τουριστικές δραστηριότητες διοχετεύονται κυρίως προς τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής ή προς τις μειονοτικές περιοχές και όχι προς τις πόλεις ή τις άλλες χώρες, όπως συμβαίνει με τον μαζικό τουρισμό και ενισχύει τη δημιουργία και την

ανάπτυξη τουριστικών επιχειρήσεων, οι οποίες ανήκουν στον τοπικό πληθυσμό.

Τέλος, ο τουρισμός που δεν καταστρέφει τον πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής συνήθως ονομάζεται εναλλακτικός, διότι εκτός των άλλων προσπαθεί ενεργά να ενθαρρύνει το σεβασμό προς την πολιτισμική πραγματικότητα δια μέσου της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και γενικότερα των οργανωμένων συναντήσεων. Είναι οι μόνες μορφές τουρισμού που ενισχύονται με τεράστια κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.3.1 Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού

- ▲ Πολιτιστικός τουρισμός
- ▲ Χειμερινός τουρισμός
- ▲ Αγροτουρισμός
- ▲ Θαλάσσιος τουρισμός
- ▲ Οικοτουρισμός
- ▲ Αθλητικός τουρισμός
- ▲ Τουρισμός περιπέτειας

Οι μορφές αυτές, ήπιες στον βαθμό που ελαχιστοποιούν τις δυσμενείς επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, έχουν σαν κοινό χαρακτηριστικό την αποκέντρωση και την απομάκρυνση της τουριστικής δραστηριότητας από τις ακτές, την διοχέτευσή της στο εσωτερικό κάθε χώρας και επομένως τη δυνατότητα ορθολογικής ανάπτυξης νέων περιοχών και συντήρησης απομακρυσμένων.

Η δυνατότητα αναδιοργάνωσης της αποδιαρθρωμένης- σε απομακρυσμένες

περιοχές- πρωτογενούς δραστηριότητας, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη άλλων παράλληλων οικονομικών δραστηριοτήτων, η αύξηση του κύριου και του βοηθητικού εισοδήματος, η άνοδος του επιπέδου ζωής και παιδείας αποτελούν μερικές από τις επιπλέον θετικές συνέπειες του εναλλακτικού τουρισμού.

Τέλος, τόσο ο μαζικός τουρισμός όσο και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού επηρεάζονται από τις πολιτικές συγκυρίες, που διαμορφώνουν τις νέες τάσεις της τουριστικής ζήτησης και πιέζουν τους παράγοντες της τουριστικής προσφοράς να προσαρμοσθούν προς τα νέα καταναλωτικά τουριστικά πρότυπα.

1.4 Πολιτιστικός Τουρισμός

1.4.1 Έννοια και χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό - περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Σύμφωνα με την (CTC) Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ένα είδος τουρισμού ως πολιτιστικό όταν η συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες ή εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα του ταξιδιού.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο.

Ενδιαφέροντα για ένα πολιτιστικό τουρίστα

- ♣ Οι τέχνες
- ♣ Τα παραδοσιακά προϊόντα
- ♣ Η κουλτούρα, τα ήθη και έθιμα
- ♣ Η αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά
- ♣ Διάφοροι χώροι πολιτισμού
- ♣ Αθλήματα
- ♣ Η γαστρονομία και η τοπική παραγωγή
- ♣ Η Θρησκεία
- ♣ την ιστορία και την αρχαιολογία
- ♣ τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- ♣ την πολιτιστική εξέλιξη
- ♣ την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή

▲ τη μορφολογία της περιοχής

1.4.2 Βασικά στοιχεία για την προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού

Δημιουργία εκδηλώσεων που να διαθέτουν

- ▲ Αυθεντικότητα
- ▲ Διαφορετικότητα
- ▲ Μοναδικότητα
- ▲ Προϋποθέσεις ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού
- ▲ Σωστή διαχείριση και προσαρμογή του ντόπιου πολιτισμού
- ▲ Ορθή διαχείριση του τουρισμού
- ▲ Ανάπτυξη δυναμικής σχέσης μεταξύ πολιτισμών
- ▲ Δημιουργία υποδομών με βάση την φέρουσα ικανότητα.
- ▲ Το μέσον ανάπτυξης
- ▲ Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- ▲ Φεστιβάλ

«Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν έναν από τους πιο συναρπαστικούς και γρήγορα αναπτυσσόμενους τύπους ψυχαγωγίας, επιχειρηματικότητας και φαινομένων σχετιζόμενων με τον τουρισμό. Ο οικονομικός ρόλος των φεστιβάλ και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, λειτουργεί σαν καταλύτης για την προσέλκυση επισκεπτών και αυξάνει το μέσο όρο των δαπανών τους και της παραμονής τους στον τόπο. Μπορεί ακόμα να παίξουν και το ρόλο του Image maker δηλ. της δημιουργίας ενός ιδιαίτερου προφίλ για τον τουριστικό προορισμό, δίνοντας του μία ξεχωριστή θέση στην αγορά, προσδίδοντας του ανταγωνιστικό πλεονέκτημα». Getz (1997)

1.4.3 Η έννοια του κύκλου ζωής ενός τουριστικού προορισμού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στις περισσότερες περιοχές, βασίζεται στον τοπικό φυσικό και πολιτισμικό πλούτο. Συχνά όμως ο βαθμός (και ο τρόπος) στον οποίο αναπτύσσεται, επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα του περιβάλλοντος και τη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά, απειλώντας την ίδια τη βάση της ανάπτυξής του. Αυτό συμβαίνει διότι, στο μέτρο που η ανάπτυξη του τουρισμού σε ένα τόπο εξαρτάται από τους τοπικούς φυσικούς (πχ παραλίες, δάση κλπ) και πολιτιστικούς (πχ οικισμός παραδοσιακός) πόρους, η μείωση της ελκυστικότητας ενός τόπου λόγω υποβάθμισης του περιβάλλοντος, εκτός από τις αρνητικές συνέπειες που έχει για την ποιότητα ζωής των κατοίκων, οδηγεί συχνά και σε πτώση του τουρισμού με σημαντικές συνέπειες για την τοπική οικονομία και κοινωνία.

Η επισήμανση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος και η καταγραφή των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, έχουν αναλυθεί στο παρελθόν πάρα πολλές φορές.

Αν η επίδραση του τουρισμού στο μετασχηματισμό του περιβάλλοντος είναι αναπόφευκτη, το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο είναι εφικτό η επίδραση αυτή να είναι περιορισμένη έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συνέπειες και τα

κόστη για το σύνολο. Οι συνέπειες αυτές δεν αφορούν μόνο στο παρόν, αλλά κυρίως στο μέλλον και στη δυνατότητα του συγκεκριμένου χώρου να υποστηρίξει και στο μέλλον την τουριστική δραστηριότητα, αποκομίζοντας στους κατοίκους του οφέλη αντίστοιχα με τα σημερινά. Όταν αυτό δεν συμβεί, τότε το περιβάλλον σταματάει να παρέχει πλέον τις φυσικές του υπηρεσίες στους τουρίστες, οι οποίοι το εγκαταλείπουν για άλλες περιοχές που μπορούν να τις προσφέρουν, παραχωρώντας τη θέση τους σε άλλους τουρίστες-καταναλωτές που είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν λιγότερο για να καταναλώσουν τουριστικό προϊόν χαμηλότερης ποιότητας. Μια ακραία κατάσταση είναι η πλήρης εγκατάλειψη της περιοχής από τουρίστες, όταν η τελευταία δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα χαρακτηριστικά της ζήτησης. Σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να αναφέρεται κανείς στον κύκλο ζωής ενός τουριστικού προορισμού, σε αντιστοιχία με την έννοια του κύκλου ζωής προϊόντος.

Ένας τουριστικός προορισμός γνωρίζει τη φάση της *άνθησης-επέκτασης* με σημαντική συσσώρευση κερδών, τη φάση της *ωρίμανσης* που συνοδεύεται από την εμφάνιση αρνητικών εξωτερικών οικονομικών και έντονου ανταγωνισμού (μείωση κερδών) και τη φάση της *κάμψης-κρίσης* την οποία θα ακολουθήσει η *ανανέωση* ή η *κατάρρευση*.

Κατά συνέπεια, για την αποφυγή της κατάρρευσης και την διατήρηση της διάρκειας και ποιοτικής διάστασης του κύκλου ζωής ενός τουριστικού προορισμού, το ζητούμενο είναι η επιδίωξη ενός εσωτερικού σχεδιασμού και μια ολοκληρωμένη διαχείριση, προκειμένου ο συγκεκριμένος προορισμός, να ανταποκριθεί στις διαχρονικές εναλλασσόμενες προκλήσεις της τουριστικής αγοράς αλλά και του τοπικού περιβάλλοντος, όπως αυτό καθορίζεται από τους περιορισμούς και τις ιδιαιτερότητές του. Απαραίτητη προϋπόθεση για αυτόν τον σχεδιασμό είναι να ληφθεί υπ' όψη η φέρουσα ικανότητα του προορισμού.

Η τοπική και χρονική αυτή υπερσυγκέντρωση ανθρώπων και δραστηριοτήτων, ξεπερνά πολλές φορές τα όρια αντοχής του ίδιου του συστήματος, δηλαδή την ικανότητά του να απορροφά τις προκαλούμενες αλλαγές χωρίς να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ισορροπίας. Τα όρια αυτά εκφράζονται με τη φέρουσα ικανότητα του συστήματος η οποία ορίζεται ως « *ο αριθμός των χρηστών που μπορεί να δεχτεί μια τουριστική περιοχή χωρίς μόνιμη περιβαλλοντική υποβάθμιση και η εξασφάλιση της ικανότητας της περιοχής να υποστηρίξει δραστηριότητες αναψυχής, αλλά και χωρίς να υποβαθμίζει την εμπειρία αναψυχής των επισκεπτών*». (Pearce 1990)

1.4.4 Οι κυριότερες θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού

Όπως γίνεται αντιληπτό και από όλα τα παραπάνω, ο τουρισμός επιφέρει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις σε περιβάλλον, τοπική κοινωνία – πολιτισμό και οικονομία.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται επιγραμματικά οι επιπτώσεις στους τρεις αυτούς τομείς.

	ΑΡΝΗΤΙΚΑ	ΘΕΤΙΚΑ
ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Μείωση ποσότητας περιβαλλοντικών πόρων (π.χ. νερό) • Μόλυνση (Ατμοσφαιρική, εδαφική, κλπ.) • Καταστροφή ή αλλοίωση οικοσυστημάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Εξοικονόμηση πόρων με σκοπό την καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος • Τόνωση οικολογικής συνείδησης • Δημιουργία επαγγελματών σχετικών με την προστασία της φύσης
ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αλλοίωση τοπικού πολιτισμού και παράδοσης • Δημιουργία εντάσεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων λόγω άνισης συμμετοχής στη διαδικασία ή λόγω συγκρούσεων χρήσης γης • Ηθικά θέματα (εγκληματικότητα, βία, κλπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Επαναξιολόγηση και προώθηση του τοπικού πολιτισμού (κουλτούρας) καθώς και της παράδοσης • Δημιουργία κοινωφελών υποδομών • Ενθάρρυνση συμμετοχικής διαδικασίας
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Οικονομικές εκροές • Έντονη εποχικότητα • Εξάρτηση από τον τουρισμό 	<ul style="list-style-type: none"> • Οικονομικές εισροές • Δημιουργία υποδομών • Τόνωση απασχόλησης • Οικονομική αναζωογόνηση

1.5 Ηθική

1.5.1 Προέλευση της Ηθικής

Πρώτα το φαγητό: η ηθική μετά- Μ. Μπρέχτ

Η άποψη αυτή του Μπρέχτ συσχετίζεται πλήρως με την ιεράρχηση αναγκών του Maslow: Οι άνθρωποι θα φροντίσουν πρώτα τις βασικές τους ανάγκες και μετά τις ανώτερες ή τις ψυχολογικές. Το μοντέλο του Maslow για την ανθρώπινη συμπεριφορά μας δείχνει πως οι άνθρωποι βρίσκονται σε μια θέση, όπου πρέπει να αποφασίσουν τι θεωρείται γενικώς ορθό και τι προσωπικά ικανοποιητικό. Οι ενέργειες που θα κάνουν, προκύπτουν μέσα από κίνητρα που ξεκινάνε από την ανάγκη για επιβίωση και μπορεί να φτάνουν ως την οικονομική ευημερία με κάθε κόστος.

Οι δραστηριότητες των ανθρώπων είναι κατά κύριο λόγο κανονιστικές, που σημαίνει ότι στο σύνολό τους καθορίζουν τις δραστηριότητες των κοινοτήτων, των πολιτισμών, των κοινωνιών και του πλανήτη ολόκληρου. Οι δραστηριότητες αυτές δεν είναι πάντα σωστές. Στις μέρες μας γίνεται μια μεγάλη μεταστροφή στο θέμα του τι είναι αποδεκτή και μη αποδεκτή παγκόσμια συμπεριφορά.

Σύμφωνα με την θεωρία της λογικής ενέργειας (Bright et al. 1993), δεν μπορούμε να αλλάξουμε την συμπεριφορά μέσα από την εξέταση των στάσεων που διατηρούν οι άνθρωποι απέναντι σε συγκεκριμένα πράγματα, αλλά μέσα από τις βαθιές αξίες και πεποιθήσεις που διατηρούν. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται το κίνητρο στο οποίο πιστεύουν οι άνθρωποι π.χ. κίνητρο κέρδους (οικονομικού) ή συντήρηση φυσικού περιβάλλοντος.

Οι απόψεις αυτές, σύμφωνα με το μοντέλο του Maslow, στηρίζονται στη σχέση που υπάρχει μεταξύ του άμεσου περιβάλλοντος (κοινωνικοποίηση του ανθρώπου- γονείς, συγγενείς κ.τ.λ.) και των προηγούμενων εμπειριών του. Συνεπώς η αλλαγή νοοτροπίας και στάσης, που διατηρεί ένας άνθρωπος απέναντι στην ζωή, στον τουρισμό ή στο εμπόριο κ.τ.λ., δεν είναι κάτι το εύκολο.

1.5.2 Πολιτιστικές επιρροές στην ηθική συμπεριφορά

Οι διαφορές στην ηθική συμπεριφορά οφείλονται στους διαφορετικούς πολιτιστικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες (Buller et al., 1991). Συγκεκριμένα ο πολιτισμός επηρεάζει την επιχειρηματική ηθική και την κοινωνική ευθύνη. Ο πολιτισμός αντιπροσωπεύει ένα σύνολο προτύπων για το τι είναι σωστό και τι λάθος, παράγει διαφορετικές προσδοκίες και ηθικά πρότυπα και ως εκ τούτου ανόμιες συμπεριφορές. Οι άνθρωποι μαθαίνουν τα ηθικά πρότυπα και τις αξίες τους, από τον πολιτιστικό περιβάλλον τους. Ως αποτέλεσμα, τα άτομα από διαφορετικές

χώρες, έθνη, ή ευρύτερα πολιτισμικές ομάδες διαφέρουν όσον αφορά τις ηθικές και δεοντολογικές προθέσεις τους.

Μέσα από τις πολιτισμικές αξίες μπορεί να προβλεφτεί η ηθική συμπεριφορά. Οι πολιτισμικές αξίες καθορίζουν τι είναι δεοντολογικό και τι δεν είναι. Έτσι, σε διαφορετικούς πολιτισμούς υπάρχουν διαφορετικές ηθικές αξίες. Κατά συνέπεια, οι αποφάσεις που αφορούν την ηθική, είναι δύσκολο να παρθούν, όταν εμπλέκονται διαφορετικές πολιτιστικές αξίες. (Srnk, 1997). Οι πολιτιστικές αξίες επηρεάζουν επίσης τις αντιλήψεις περί των ηθικών διλημάτων.

1.6 Κοινωνικοπολιτικές έννοιες

1.6.1 Άμεση δημοκρατία

Η άμεση δημοκρατία, γνωστή και υπό τον όρο *καθαρή δημοκρατία*, αποτελεί έναν τύπο δημοκρατίας και θεωρίας πολιτικών δικαιωμάτων όπου η εξουσία εδράζεται στη συνέλευση όλων των πολιτών που συμμετέχουν σε αυτήν. Αναλόγως με το σύστημα που ισχύει κάθε φορά, η συνέλευση μπορεί να έχει εκτελεστικές εξουσίες, νομοθετικές αρμοδιότητες, να ορίζει και να απολύει αξιωματούχους, καθώς και να δικάζει. Η άμεση δημοκρατία χρησιμοποιείται ως όρος κατ' αντιδιαστολή με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία (ή *έμμεση δημοκρατία*), όπου η εξουσία ασκείται από μια ομάδα ανθρώπων, που συνήθως επιλέγεται μέσα από εκλογές ανάδειξης αντιπροσώπων. Ιστορικά εμφανίστηκε πρώτα η άμεση δημοκρατία και ακολούθησε, μετά από περίπου δύο χιλιετίες, η έμμεση.

1.6.2 Αυτοοργάνωση

Διαδικασία η οποία χαρακτηρίζει τα συστήματα με υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας και συνίσταται στην ικανότητα των εν λόγω συστημάτων, υπό μεταβαλλόμενες εξωτερικές και εσωτερικές συνθήκες, να δημιουργούν, να αναπαράγουν, να διατηρούν και (είτε) να τελειοποιούν την οργάνωση τους. Διάφοροι τύποι της εν λόγω διαδικασίας παρατηρούνται σε αντικείμενα και φαινόμενα της πλέον διαφορετικής υφής, π.χ. στο κύτταρο, στους σύνθετους πληθυσμούς, στις βιογεωκοινότητες, στα οικοσυστήματα, στην ανθρώπινη κοινωνία κ.ά. Η δημιουργία δεσμών, ο μετασχηματισμός και η αναδιάρθρωση δεσμών μεταξύ των μερών (στοιχείων) του συστήματος, ο προσανατολισμός και η σχετική ανεξαρτησία, αυτονομία από το περιβάλλον, είναι γνωρίσματα των διαδικασιών αυτοοργάνωσης, οι οποίες αποτελούν πλευρά της αυτοανάπτυξης.

Ορισμένος τύπος αυτοοργάνωσης είναι τα ομοιοστατικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από καταστάσεις δυναμικής κινητικής ισορροπίας - ανισορροπίας, η οποία διατηρείται μέσω περίπλοκων προσαρμοστικών αντιφάσεων, μέσω της ανανέωσης βασικών δομών, λειτουργιών και ιδιοτήτων και μέσω της διαρκούς λειτουργικής αυτορύθμισης όλων των μερών.

Στη βιολογία η αυτοοργάνωση εννοείται ως γνώρισμα των

αυτοαναπτυσσόμενων και αυτορρυθμιζόμενων όλων, τα οποία υφίστανται και διοικούνται ως σχετικά σταθερό ενιαίο όλο με την αλληλεπίδραση, διανομή και αναδιανομή των διαθέσιμων (εξωτερικής και εσωτερικής προέλευσης) υλών, ενέργειας και πληροφορίας, ώστε να διασφαλίζουν την επικράτηση των εσωτερικών συναφειών έναντι των εξωτερικών.

Στην ανθρώπινη κοινωνία παρατηρούνται διάφορες βαθμίδες ιστορικών τύπων αυτοοργάνωσης, από τη φυσική (οργανική, αγελαία κ.λπ.) αυτοοργάνωση σε διάφορες μορφές σταδιακού μετασχηματισμού της φυσικής αυτοοργάνωσης σε κοινωνική - πολιτισμική. Η αυτοοργάνωση αποτελεί αντικείμενο διεπιστημονικής προσέγγισης που παρέχει πληθώρα υλικού για τον επιστημολογικό και φιλοσοφικό στοχασμό.

1.6.3 Προσφορά εργασίας

Η εργασία είναι δικαίωμα και επιλογή του κάθε ανθρώπου. Η απόκτηση αγαθών προϋποθέτει την ένταξη στην αγορά εργασίας. Για να αποκτήσει τα αγαθά που χρειάζεται ο άνθρωπος πρέπει να εργάζεται. Οι εργαζόμενοι κατέχουν πρωταγωνιστική θέση στην ιστορία της οικονομίας, αφού χωρίς αυτούς δεν θα υπήρχε «εργασία» στην αγορά.

Ένας εργαζόμενος αποφασίζει αν θα εργαστεί ή όχι, πόσες ώρες θα εργαστεί, ποιες δεξιότητες θα αποκτήσει, πότε θα παραιτηθεί από μια θέση, ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσει, αν θα γίνει μέλος μιας εργατικής ένωσης και πόση προσπάθεια θα αφιερώσει στην εργασία του. Καθεμία από αυτές τις αποφάσεις υποκινείται από την επιθυμία μεγιστοποίησης- επιλογής της καλύτερης διαθέσιμης από μια ποικιλία επιλογών. Έτσι, στην ιστορία οι εργάτες πάντοτε θα δρουν με τρόπο, ώστε να μεγιστοποιούν την ευημερία τους. Το άθροισμα των αποφάσεων εκατομμυρίων εργατών δίνει την προσφορά εργασίας στην οικονομία όχι μόνο σε όρους αριθμού ατόμων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας αλλά και σε όρους ποσότητας και ποιότητας δεξιοτήτων στη διάθεση των εργοδοτών. Το σύνολο των εργαζομένων σε μια οικονομία επηρεάζει τη διαμόρφωση και τη λειτουργία της αγοράς εργασίας.

Η ένταξη, των ατόμων στην αγορά εργασίας, αλλά και η επιλογή εργασίας, εξαρτώνται από δυο ομάδες παραγόντων, τους ατομικούς και τους κοινωνικο-οικονομικούς.

Οι ατομικοί παράγοντες συνοψίζονται στη χρησιμότητα που έχει η εργασία για κάθε άτομο. Η εργασία ικανοποιεί το άτομο, γιατί του προσφέρει κάποια οφέλη. Τα οφέλη αυτά μπορεί να είναι άυλα και υλικά. Τα άυλα δεν αποτιμώνται εύκολα, ενώ από τα υλικά οφέλη το σημαντικότερο είναι η αμοιβή της εργασίας, μέσω της οποίας το άτομο μπορεί να ικανοποιεί τις βιοποριστικές του ανάγκες και καταναλωτικές επιθυμίες.

Οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες αφορούν κυρίως τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του λαού στον οποίο ανήκει το άτομο. Τα χαρακτηριστικά αυτά διαμορφώνουν τις συνθήκες σύμφωνα με τις οποίες ζει το άτομο, τις συνήθειες, το καταναλωτικό πρότυπο που ακολουθεί, τις ανάγκες του για απόκτηση υλικών αγαθών και υπηρεσιών, τις υποχρεώσεις του στην οικογένεια και στην κοινωνία, τις αντιλήψεις του και τις στάσεις του απέναντι στην εργασία.

Η χρησιμότητα της ατομικής προσφοράς εργασίας είναι απόρροια έμμεσου οφέλους και όσο μεγαλύτερο είναι το όφελος αυτό, τόσο περισσότερους λόγους έχουμε να προσφέρουμε περισσότερη εργασία. Η εργασία ανταγωνίζεται τον ελεύθερο χρόνο. Θυσιάζουμε εργασία για να έχουμε ελεύθερο χρόνο. Θυσιάζουμε ελεύθερο χρόνο για να έχουμε τα άυλα και κυρίως τα υλικά οφέλη από την εργασία.

1.6.4 Αειφορία

Η έννοια εμπεριέχει εξ ορισμού το περιβάλλον και δηλώνει την άρρηκτη σχέση του με τα θέματα της κοινωνίας, της οικονομίας και της ανάπτυξης.

Ταυτόχρονα προσπαθεί να απεγκλωβίσει την ανάπτυξη από την μονοδιάστατη οικονομική θεώρηση και να την επαναφέρει σε πραγματική σύζευξη με την κοινωνία.

Κατά συνέπεια, προκύπτει ως μια εξαιρετικά περίπλοκη έννοια που συγκροτείται από την αλληλεπίδραση των ήδη περίπλοκων πεδίων της οικονομίας, του περιβάλλοντος και της κοινωνίας, και συνδυάζει εξ ορισμού δυο εξαιρετικά ετερογενή πεδία δυναμικής: Τις φυσικές διεργασίες και τις σχετιζόμενες με αυτές τις κοινωνικές διεργασίες.

Όσο αφορά τους ορισμούς και διατυπώσεις, η εικόνα είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτη σύμφωνα με έρευνα του πολιτικού επιστήμονα Dobson (1996), ήδη μέχρι το 1996 είχαν διατυπωθεί τουλάχιστον 300 ορισμοί για την αειφορία και την αειφόρο ανάπτυξη, Ο πιο γνωστός και χρησιμοποιημένος ορισμός είναι βέβαια εκείνος που διατυπώθηκε στην έκθεση Μπρούτλαντ: “ η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν ικανοποιεί τις σύγχρονες ανάγκες χωρίς να μειώνει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες”

Ένας επίσης ευρύτατα αποδεκτός ορισμός είναι αυτό που διατυπώθηκε από τους φορείς IUCN, UNEP, WWF: “Η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν βελτιώνει την ποιότητα ζωής στα πλαίσια των ορίων που θέτει η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων που υποστηρίζουν την ζωή”. Η δύο αυτοί ορισμοί δρουν συμπληρωματικά. Ο πρώτος θέτει το θέμα της γενεαλογικής αλληλεγγύης και υπευθυνότητας και ο δεύτερος την περιβαλλοντολογική διάσταση.

Η χρήση του όρου “αειφορία” είναι επίσης πολλαπλή. Άλλοτε χρησιμοποιείται ως ανεξάρτητο αφηρημένο ουσιαστικό, κυρίως όμως χρησιμοποιείται το παράγωγο του ως επιθετικός στην ανάπτυξη και εναλλακτικά για να αποδώσει ιδιότητες και χαρακτηριστικά σε άλλες έννοιες, όπως “αειφόρος κοινωνία”: “Η κοινωνία εκείνη που ικανοποιεί τις ανάγκες της, χωρίς να υποθηκεύει της προσδοκίες των μελλοντικών γενεών(Brown, Flavin, Postel, 1990) , “αειφόρος τρόπος ζωής”(IUCN/UNEP/WWF, 1991, σ. 8-12) και το “αειφόρο μέλλον”(UNESCO,1997), που διασφαλίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη □ η “αειφόρος οικονομία”, που είναι προϊόν της αειφόρου ανάπτυξης (IUCN/UNEP/WWF, 1991), κ.α.

Είναι γεγονός πως για την αειφορία δεν έχει διατυπωθεί ένα συγκροτημένο και συνεκτικό σύνολο καθοδηγητικών αρχών κοινής αποδοχής, που να νοσηματοδοτεί και την αειφόρο ανάπτυξη και οτιδήποτε άλλο προσδιορίζεται ως αειφόρο. Διαφοριστική για την κατανόηση καθενός από αυτούς τους ορισμούς, είναι η

συνεξέταση διάφορων παραμέτρων, όπως ποιος διατυπώνει τον ορισμό, τι εκπροσωπεί και τι στόχους έχει.

1.6.5 Εθελοντισμός

Σε γενικές γραμμές, ο όρος εθελοντισμός αναφέρεται στην ηθελημένη παροχή υπηρεσιών για κάποιο κοινωφελή σκοπό.

Μορφές εθελοντισμού

Συχνά θεωρείται πως ο εθελοντισμός δεν έχει υλικά ανταλλάγματα, όμως μάλλον δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία πάνω στο ζήτημα αυτό: αρκετοί εκτιμούν πως, για λόγους που εξυπηρετούν τη βιωσιμότητά της, η εθελοντική εργασία θα πρέπει να αμείβεται. Αρκετές φορές η αμοιβή πραγματοποιείται με έμμεσο τρόπο, παρέχοντας για παράδειγμα στον εθελοντή δωρεάν διαμονή, διατροφή ή άλλες διευκολύνσεις. Η έννοια 'εθελοντισμός' είναι αρκετά ευρεία, καθώς συμπεριλαμβάνει μέχρι και την εθελοντική αιμοδοσία ή τη μετά θάνατο προσφορά μελών του ανθρώπινου σώματος για επιστημονικούς σκοπούς.

Αρκετοί διαχωρίζουν τον εθελοντισμό σε *επίσημο* και *ανεπίσημο*. Ο επίσημος εθελοντισμός αφορά την προσφορά, για παράδειγμα, προς μία μη κυβερνητική οργάνωση ή ένα ίδρυμα. Ο ανεπίσημος εθελοντισμός αφορά την προσφορά σε περισσότερο προσωπικό επίπεδο, βοηθώντας για παράδειγμα κάποιον ηλικιωμένο στο δρόμο.

Ιδιαίτερη απήχηση στις μέρες μας έχει μία συγκεκριμένη μορφή εθελοντισμού. Αυτός ο εθελοντισμός συνήθως απευθύνεται σε νέους και συσχετίζεται με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, για θέματα όπως είναι η οικολογία, ο αθλητισμός ή βοήθεια κοινωνικών ομάδων που αντιμετωπίζουν κάποια μορφή δυσκολίας (τοξικομανείς, άτομα με ειδικές ανάγκες κ.α.). Αρκετοί θεωρούν ότι αυτή η μορφή εθελοντισμού πραγματοποιείται με ουσιαστικό και μακροπρόθεσμο στόχο την ομαλή ένταξη των νέων στο κοινωνικό σύστημα, και όχι τόσο την ανάπτυξη κάποιου αισθήματος αλληλεγγύης.

▲ Κριτική του εθελοντισμού

Συχνά ο εθελοντισμός καλλιεργείται σε παγκόσμια γεγονότα, όπως για παράδειγμα στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τέτοιου είδους "χρήσεις" του εθελοντισμού έχουν στο παρελθόν προκαλέσει αντιδράσεις, καθώς αρκετοί μιλούν για εκμετάλλευση του και αντιμετώπιση των εθελοντών ως "δωρεάν εργατικά χέρια".

2 Κεφάλαιο

Ποιοτική Έρευνα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας που έγινε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, που είχε σαν σκοπό την συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών για την παρουσίαση του Π.Κ. και την ανάλυση Swot που επίσης παρουσιάζεται

2.1 Ερωτηματολόγια

Αντικείμενο της έρευνας αποτελεί η αποτύπωση της δημιουργίας και εξέλιξης του Π.Κ, η διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας, η οικονομική διαχείριση και προβολή, όπως και ο τρόπος παροχής βασικών και μη υπηρεσιών του. Επιπλέον, ο εντοπισμός των δυνατών, αδύναμων σημείων, ευκαιριών και απειλών που παρουσιάζονται στο Π.Κ. κατά τη διάρκεια διοργάνωσης και λειτουργίας αυτού.

Το ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε παρατίθεται στο Παράρτημα Α.

2.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Η ανάλυση που έγινε στις πληροφορίες αντλήθηκαν από τα ερωτηματολόγια συνίσταται σε 2 δραστηριότητες:

- 1 Swot ανάλυση
- 2 Καταγραφή πληροφοριών (Η πλήρης καταγραφή πληροφοριών παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 3)

2.3 Ανάλυση swot

Η άμεση αλλά και έμμεση εμπλοκή ατόμων, ομάδων διαφορετικών συμφερόντων, όπως και φορέων στο Π.Κ, είναι ο λόγος που στην παρακάτω ανάλυση swot παρατίθενται συνολικά τα σημεία που την απαρτίζουν, αλλά και οι ευκαιρίες και απειλές και αφορούν το Π.Κ. και όλους αυτούς.

Η παράθεση γίνεται αυτούσια από τα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στην ομάδα διοργάνωσης

1.Δυνατά σημεία.

- Δεκαήμερο δωρεάν θεατρικών παραστάσεων
- Τουρισμός με χαμηλό χρηματικό αντίτιμο
- Συμμετοχή σε εναλλακτικό- καινοτόμο τουρισμό
- Έντονη κοινωνικοποίηση μεταξύ των συμμετεχόντων

- Εθελοντισμός
- Ανάλυση ευθυνών από πολλά άτομα
- Χαμηλό χρηματικό κόστος για την διοργάνωση
- Έντονη ζήτηση από θεατρικές ομάδες
- Συνεργασία με άλλους φορείς πολιτισμού
- Δωρεάν προβολή της περιοχής σε εσωτερικό και εξωτερικό
- Δωρεάν προβολή του δήμου σε εσωτερικό και εξωτερικό
- Ανάπτυξη εγχώριου πολιτισμού
- Αλληλεπίδραση των νέων της περιοχής με φοιτητές από διάφορα μέρη της Ελλάδας
- Καλλιέργεια των αρχών του Π.Κ. (σε περιβαλλοντικό, πολιτιστικό, ατομικό, κοινωνικό επίπεδο) στους συμμετέχοντες στην διοργάνωση
- Αυτοοργάνωση
- Οι αποφάσεις ικανοποιούν το σύνολο αφού η ομοφωνία αποτελεί ζητούμενο
- Συνύπαρξη ετερόκλητων προσωπικοτήτων υπό το πρίσμα του πολιτισμού ευρύτερα
- Λειτουργεί σαν "ανοιχτό σχολείο" από την στιγμή δίνεται στον κάθε ενδιαφερόμενο να προσφέρει τις γνώσεις του μέσω εργαστηρίων- σεμιναρίων
- Επαφή με φύση
- Απαράμιλλη ομορφιά φυσικού περιβάλλοντος
- Αποκέντρωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Συλλογική λήψη αποφάσεων
- Καλλιέργεια και σεβασμός στην ελεύθερη έκφραση απόψεων και πρωτοβουλιών
- Σεβασμός στην διαφορετικότητα
- Αρκετά από τα χρήματα καταλήγουν στην ντόπια αγορά

2.Αδύναμα σημεία

- Εθελοντισμός
- Ανάλυση ευθυνών από πολλά άτομα
- Διοργανώνεται συγκεκριμένη περίοδο
- Αδυναμία δέσμευσης ενεργής συμμετοχής στην ομάδα διοργάνωσης
- Φέρουσα ικανότητα της περιοχής και των εγκαταστάσεων
- Διαδικασία προμηθειών (μέσω δήμου, επί πιστώσει κ.τ.λ.)
- Διαθεσιμότητα ελεύθερου χρόνου της ομάδας διοργάνωσης
- Αργή διαδικασία λήψης αποφάσεων
- Νομικά προβλήματα (λόγω της μη νομικής υπόστασης)
- Μικρή διάρκεια
- Μέτρια ποιότητα παραστάσεων λόγω ερασιτεχνισμού
- Δυσπιστία μερίδας της κοινωνίας λόγω μη κατανόησης του τρόπου οργάνωσης
- Περιβαλλοντολογική επιβάρυνση
- Μείωση ποσότητας περιβαλλοντικών πόρων (π.χ. νερό)

3.Ευκαιρίες

- Μίμηση
- Συμμετοχή και από άλλους φορείς (πολιτισμού, τουρισμού κ.τ.λ.)
- Συνεργασία και με άλλους φορείς πολιτισμού
- Συμμετοχή και από ομάδες εξωτερικού
- Δωρεάν προβολή δήμου σε εσωτερικό - εξωτερικό
- Διοργανώνεται σε τουρ. περίοδο αιχμής άρα μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες από γύρω περιοχές, με παράλληλες "εκδηλώσεις" Π.χ. δημιουργία δημοτικής, ή συνεταιριστικής αγοράς με ποικίλα τοπικά προϊόντα (βιολογικά, χειροποίητα, κεντήματα κ.τ.λ.), με κοινή προβολή

4.Απειλές

- Αδυναμία δέσμευσης μακροχρόνιας χρηματοδότησης από φορείς τουρισμού, πολιτιστικούς συλλόγους, την τοπική αυτοδιοίκηση ή κρατικούς φορείς.
- Αδυναμία δέσμευσης γενικότερης στήριξης των συγκεκριμένων "αρχών" του κάμπινγκ
- Συγκεκριμένες ημερομηνίες τέλεσης (λόγω φοιτητών)
- "Σύγκρουση" με μέρος της κοινωνίας
- Μη παροχή του χώρου όπου κατασκηνώνουν

3 Κεφάλαιο

Παρουσίαση Πολιτιστικού Κάμπινγκ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται η παρουσίαση του Π.Κ., ιστορικών στοιχείων και παράθεση της φιλοσοφίας που το διέπει. Παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν τον τρόπο λειτουργίας, τις σχέσεις του με θεσμοθετημένα όργανα λήψης αποφάσεων, όπως και βασικά στοιχεία που αφορούν την οικονομική διαχείριση, την προβολή, τις εγκαταστάσεις, τις υπηρεσίες που παρέχονται, όπως και τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε αυτό.

Τέλος παρουσιάζεται ο τρόπος λειτουργίας της ομάδας που το διοργανώνει και η διαδικασία λήψης αποφάσεων τόσο σε αυτήν, όσο και στο Π.Κ.

3.1 Τι είναι το Πολιτιστικό Κάμπινγκ

Το Πολιτιστικό Κάμπινγκ διοργανώνεται εδώ και οκτώ χρόνια σε μια πανέμορφη περιοχή, στο Φαράγγι του Αι Γιάννη, στη Κάτω Βρύση Αστριτσίου, νότια του Ηρακλείου, στην Κρήτη. Πρόκειται για ένα φεστιβάλ που λαμβάνει χώρα στα μέσα του καλοκαιριού και φιλοξενεί, ως επί το πλείστον, φοιτητικές θεατρικές ομάδες αλλά και διάφορες άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες (χορός, μουσική, παιδικό, εικαστικά, φωτογραφία κτλ). Τα οχτώ προηγούμενα χρόνια φιλοξενήθηκαν αρκετές ομάδες απ' όλη την Ελλάδα (Αθήνα, Θεσ/νίκη, Χανιά, Ηράκλειο, Ναύπλιο, Πάτρα κ.α.). αλλά και ανεξάρτητες ομάδες που συμφωνούν με την φιλοσοφία και τις βασικές αρχές που το διέπουν.

Κάθε φεστιβάλ χρειάζεται για την διοργάνωση του τρεις ομάδες ανθρώπων: καλλιτέχνες, θεατές και εργαζόμενους. Η διακριτότητα των ομάδων αυτών οδηγεί αναπόφευκτα στην στρέβλωση της έννοιας του πολιτισμού, όπως τουλάχιστον τον αντιλαμβάνεται το Π.Κ.. Το σπάσιμο των διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των ομάδων αυτών είναι από τις βασικότερες φιλοδοξίες του. Για αυτό το λόγο ο κάθε συμμετέχων στο Π.Κ. οφείλει να περάσει από όλους τους ρόλους: θα παρουσιάσει την καλλιτεχνική του δουλειά, θα παρακολουθήσει τις δουλειές των υπολοίπων και θα εργαστεί για την λειτουργία του camping.

Κάθε βραδιά στο κάμπινγκ παρουσιάζεται και από μία εκδήλωση - κατά κανόνα θέατρο ή συναυλία. Κατά τη διάρκεια της ημέρας λειτουργεί ως εργαστήριο όπου δίνεται η δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να οργανώσουν εργαστήρια - σεμινάρια ανοιχτά προς παρακολούθηση σε όλους τους κατασκηνωτές αλλά και τους επισκέπτες του. Με αυτό τον τρόπο τα προηγούμενα χρόνια λειτούργησαν εργαστήρια - σεμινάρια θεάτρου, μουσικής, χορού, εικαστικών, πυλοπλαστικής, αναρρίχησης, φωτογραφίας, θεάτρου σκιών και άλλα.

3.2 Ιστορικό Δημιουργίας Πολιτιστικού Κάμπινγκ.

Η αρχή του Π.Κ. απαντάται στην ίδρυση θεατρικής ομάδας μαθητών του Λυκείου Μελλεσών. Αρχικά με την πρωτοβουλία καθηγητριών του λυκείου και στη συνέχεια με την υποστήριξη του νεοσύστατου τότε δήμου “Ν. Καζαντζάκης”. Αποτέλεσμα των παραπάνω δράσεων ήταν η ενασχόληση νέων της περιοχής με το θέατρο, και η ένταξη τους στη συνέχεια σε φοιτητικές θεατρικές ομάδες των πόλεων στις οποίες σπούδαζαν.

Η ιδέα της δημιουργίας του Π.Κ ήταν του τότε υπεύθυνου πολιτιστικών του Δήμου που τους προέτρεψε να συνδιοργανώσουν με τον τότε δήμο “Νίκος Καζαντζάκης” ένα τριήμερο φεστιβάλ. Η ανάγκη μετάδοσης και ανταλλαγής ιδεών και εμπειριών, καθώς επίσης η βούληση για πολιτιστική – κοινωνική παρέμβαση στην περιοχή, ήταν τα στοιχεία που ώθησαν τους νέους να ανταποκριθούν στην προτροπή, καλώντας τις ομάδες στις οποίες συμμετείχαν οι ίδιοι.

Η αναζήτηση κατάλληλου τόπου φιλοξενίας κατέληξε στην Κάτω Βρύση Αστριτσίου, όπου οι φοιτητές θα είχαν την ευκαιρία να κατασκηνώσουν σε ένα από τα ομορφότερα μέρη της περιοχής.

Την πρώτη χρονιά η ιδέα ήταν οι απαραίτητες υπηρεσίες να παρέχονται από αυτήν την ομάδα νέων. Στην πράξη αυτό που συνέβη, ήταν οι ίδιοι οι κατασκηνωτές πρωτοβουλιακά να βοηθάνε στις υπηρεσίες, καταλήγοντας να αυτοεξυπηρετούνται, αφού δεν είχαν απέναντι τους το προσωπικό κάποιας επιχείρησης, αλλά νέους με ίδια ενδιαφέροντα και αγάπη για το θέατρο. Κάποιοι από αυτούς έφτιαξαν βάρδιες για όλες τις δουλειές και έτσι δημιουργήθηκε η ιδέα της αυτοοργάνωσης η οποία επικρατεί μέχρι σήμερα.

Η έκβαση του εγχειρήματος θεωρήθηκε επιτυχής από όλους τους εμπλεκόμενους και έτσι διοργανώθηκε και δεύτερη χρονιά με την ειδοποιό διαφορά ότι συστάθηκε η ομάδα διοργάνωσης Π.Κ. “Επί Σκηνής”, που αποτελούνταν κυρίως από τα άτομα που μετείχαν την πρώτη χρονιά. Η ομάδα ανέλαβε από τότε την διοργάνωση του Π.Κ θέτοντας τον όρο της μη ένταξης της δραστηριότητας σε ευρωπαϊκά προγράμματα αλλά την πάγια χρηματοδότησή του από τον προϋπολογισμό του δήμου.

Το αίτημα έγινε τελικά δεκτό από την δημοτική αρχή που συνέχισε να στηρίζει το εγχείρημα ηθικά αλλά και υλικά μέσω χρηματοδότησης, παροχής υλικοτεχνικής υποδομής και προβολής. Η τοπική κοινωνία στην πλειοψηφία της στήριξε το εγχείρημα χωρίς να υπάρχουν έντονες διαμαρτυρίες και δυσαρέσκεια εκτός κάποιων μεμονωμένων περιστατικών, κυρίως ατόμων που μένουν κοντά στην περιοχή.

Με το πέρας των χρόνων η ομάδα διοργάνωσης διευρύνθηκε, γεγονός που ήταν και ένας από τους στόχους, δηλαδή να φύγει από τα στενά όρια μιας παρέας και

να είναι ανοιχτή προς κάθε ενδιαφερόμενο. Πλέον αριθμεί αρκετά μέλη από όλη την Ελλάδα.

Η διάρκεια του φεστιβάλ και ο αριθμός των ομάδων που συμμετείχαν τα πρώτα χρόνια ήταν διαρκώς αυξανόμενα, ώσπου τελικά αποφασίστηκε να περιοριστεί η διάρκεια του, στις 10 μέρες, με την συμμετοχή. Πλέον, εν έτη 2011, διοργανώνεται το φεστιβάλ για ένατη χρονιά.

3.3 Φιλοσοφία λειτουργίας Π.Κ.

Η βασική φιλοσοφία της λειτουργίας του Π.Κ. συνίσταται στην λογική της αυτοοργάνωσης. Βασικό πρόταγμα είναι το: "Αποφασίζουν για κάτι, όσοι προσφέρουν σε αυτό". Βάση αυτού του προτάγματος υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων κατά την διάρκεια του φεστιβάλ είναι οι ίδιοι οι κατασκηνωτές μέσω της γενικής συνέλευσης, ενώ για το υπόλοιπο διάστημα είναι η ομάδα διοργάνωσης.

Το πολιτιστικό κάμπινγκ Αστρίτσιου έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά - εκ των οποίων κάποια καινοτόμα - που το κατατάσσουν μοναδικό στο είδος του και που επίσης το καθιστούν προσιτό στους κατασκηνωτές και στο ευρύτερο κοινό.

- Δεν έχει κάποια νομική υπόσταση ούτε λειτουργεί με σκοπό το κέρδος
- Οι αποφάσεις παίρνονται με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες
- Δεν δέχεται χορηγίες και ένταξη σε ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης
- Όλες οι εργασίες που έχουν να γίνουν ώστε να στηθεί το Π.Κ, γίνονται εθελοντικά από μια ανοιχτή, προς κάθε ενδιαφερόμενο, ομάδα διοργάνωσης
- Ο χώρος (χωράφια) που φιλοξενούνται οι κατασκηνωτές, είναι προσφορά από κάτοικους της περιοχής δίχως να λαμβάνουν οποιοδήποτε χρηματικό αντίτιμο.
- Οι δημοτικές εγκαταστάσεις και χώροι, παρέχονται δίχως χρηματικό αντίτιμο
- Πολλά από τα προϊόντα που καταναλώνονται κατά την διάρκεια του camping είναι δωρεές από ντόπιους παραγωγούς. (λαχανικά, φρούτα, ρακή, κρασί κ.α.)
- Όλες οι εργασίες που έχουν να γίνουν κατά την διάρκεια του camping γίνονται εθελοντικά, κυρίως από τους ίδιους τους κατασκηνωτές, αλλά και από επισκέπτες που συμφωνούν με αυτόν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας.
- Δέχεται στήριξη από φορείς, χωρίς όμως να του επιβάλλεται συγκεκριμένος τρόπος λειτουργίας
- Οι κατασκηνωτές δεν πληρώνουν για την διαμονή τους, για το πρωινό και για το μεσημεριανό τους γεύμα
- Το Π.Κ. παρέχει δωρεάν την μεταφορά ή μέρος αυτής, των κατασκηνωτών προς και από το Αστρίτσι
- Όλα τα προϊόντα που πουλιούνται στο Π.Κ. είναι σε τιμές λίγο άνω του κόστους.

- Τα έσοδα από την πώληση των προϊόντων διατίθενται για την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων.
- Διέπεται από έννοιες όπως "φιλοξενία", "προσφορά", "δωρεά", "τέχνη", "πολιτισμός", συλλογικότητα, συλλογική διαχείριση, "δωρεάν σίτιση", "δωρεάν μεταφορά", "περιβάλλον", "εναλλακτικό", "συμμετοχή", "αυτοοργάνωση", "άμεση δημοκρατία".

3.4 Ομάδα Διοργάνωσης "Επί σκηνής"-

Η ομάδα διοργάνωσης «Επί Σκηνής» είναι ο "ακρογωνιαίος λίθος" του Π.Κ. Αποτελείται κυρίως από έναν πυρήνα νέων της περιοχής του δήμου "Αρχανών-Αστερουσίων", αλλά και κατοίκων της ευρύτερης περιοχής.

Είναι μια ομάδα, χωρίς νομική υπόσταση, ανοιχτή προς κάθε ενδιαφερόμενο που θέλει να προσφέρει στην προετοιμασία του Π.Κ. Κύρια ευθύνη της ομάδας είναι να οργανώσει και να συντονίσει το καλλιτεχνικό μέρος και ύφος του Π.Κ. αλλά και όλες τις άλλες απαραίτητες λεπτομέρειες για τη λειτουργία του, βάση της φιλοσοφίας που διέπει την ομάδα αυτή, αλλά και το Π.Κ. στο σύνολό του

Συνδεδετικός κρίκος όσων συμμετέχουν στην ομάδα «Επί Σκηνής» είναι η αγάπη τους για το θέατρο και τον πολιτισμό γενικότερα, με την κοινή αντίληψη ότι ο πολιτισμός δεν είναι εμπόρευμα αλλά αντιθέτως εφελτήριο και μέσο για την ελεύθερη έκφραση του ανθρώπου και τον προβληματισμό του σε μια σωρεία άλλων ζητημάτων πολιτισμικής, κοινωνικής, περιβαλλοντολογικής, πολιτικής, και προσωπικής φύσεως.

3.5 Διαδικασία λήψης αποφάσεων

3.5.1 Κατά την διάρκεια οργάνωσης

Η ομάδα διοργάνωσης συνεδριάζει τακτικά με ανώτερο όργανο λήψης αποφάσεων την συνέλευση των μελών της, με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες και την ομοφωνία να αποτελεί ζητούμενο. Πέραν τούτου έχουν δημιουργηθεί ομάδες εργασιών που αναλαμβάνουν τους διάφορους τομείς και μπορούν να παίρνουν αποφάσεις για διεκπεραιωτικά ζητήματα. Σε περιπτώσεις που η απόφαση για κάποιο ζήτημα δεν μπορεί ή δεν πρέπει να παρθεί, παραπέμπεται στην γενική συνέλευση του Π.Κ.

3.5.2 Κατά την διάρκεια του Π.Κ

Η ομάδα διοργάνωσης, κατά τη διάρκεια του Π.Κ, προσπαθεί να αυτοαναιρεθεί αφού πιστεύει ότι: "πρέπει να αποφασίζουν για κάτι αυτοί που προσφέρουν για αυτό". Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι κατά την διάρκεια του Κάμπινγκ, ανώτερο όργανο λήψης αποφάσεων είναι η γενική συνέλευση του κάμπινγκ.

Αναλυτικότερα οι αποφάσεις που αφορούν το Π.Κ. και πρέπει να παρθούν καθ'όλη την διάρκεια του χρόνου, χωρίζονται και αφορούν τους εξής τομείς:

- *Ατομικά*

Το κάθε άτομο που συμμετέχει ενεργά στο Π.Κ. είναι και συνδιοργανωτής άρα είναι εξίσου υπεύθυνο με κάθε άλλο άτομο στις αποφάσεις που πρέπει να παρθούν. Δεν υπάρχει κανένας περιορισμός στην ελεύθερη διακίνηση ιδεών και απόψεων

Οι ατομικές αποφάσεις που παίρνονται στο Π.Κ., αφορούν ως επί το πλείστον διεκπαιρευτικές εργασίες ρουτίνας που ουσιαστικά προκύπτουν ανά πάσα στιγμή και αντιμετωπίζονται πρωτοβουλιακά ή και κατόπιν παρότρυνσης από άλλους κατασκηνωτές.

- *Σε επίπεδο ομάδας.*

Από σύνολο των ατόμων που απαρτίζουν την ομάδα. Σε ποιο σημαντικά προβλήματα που αφορούν το σύνολο της ομάδας ή μεγάλη μερίδα του κόσμου.

- *Σε επίπεδο συνέλευσης*

Όσα προβλήματα αφορούν το σύνολο και δεν μπορούν ή δεν πρέπει να λυθούν ατομικά ή από μια ομάδα.

3.6 Τρόπος λειτουργίας

Βασικό χαρακτηριστικό της φιλοσοφίας του Π.Κ. είναι αυτό της αυτοοργάνωσης. Στοιχεία του τρόπου οργάνωσης που προκύπτουν από την παραπάνω φιλοσοφία είναι:

- Η εναλλαγή των ρόλων καλλιτέχνη, θεατή και εργαζόμενου μεταξύ των κατασκηνωτών
- Το πρόταγμα “πρέπει να αποφασίζει για κάτι, όποιος εργάζεται για αυτό”,
- Οι οριζόντιες δομές λήψης αποφάσεων- αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες,

Όλες οι εργασίες που απαιτούνται για την ομαλή έκβαση της οργάνωσης, αναλαμβάνονται από τους ίδιους τους κατασκηνωτές, τόσο από τους φοιτητές των θεατρικών ομάδων, όσο και από τους συμμετέχοντες στα εργαστήρια- σεμινάρια.

Στην πράξη έχουν προσδιοριστεί οι απαραίτητες εργασίες για την λειτουργία του Π.Κ., όπως η καθαριότητα, το μαγείρεμα, η τροφοδοσία, κ.α. που πρέπει να γίνουν σε καθημερινά. Βάση αυτών των εργασιών, έχει καταστρωθεί ημερήσιο πρόγραμμα, για όλες τις μέρες διάρκειας του Π.Κ. Ο κάθε κατασκηνωτής μπορεί να επιλέξει την εργασία που θέλει να προσφέρει και να δεσμευτεί ότι θα την πραγματοποιήσει γράφοντας το όνομά του στην ημερήσια λίστα εργασιών. Οι εργασίες τελούνται χωρίς πρόβλημα, παρόλο που υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων που δεν συμμετέχουν σε αυτές.

Γενικότερα, τα προβλήματα αντιμετωπίζονται από το σύνολο, με επιτόπιους μηχανισμούς. Με την πάροδο του χρόνου και με την αποκτηθείσα εμπειρία όλο και περισσότερων ατόμων, τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη

ευκολία. Το βασικό όμως είναι ότι δε δημιουργείται μη αντιμετωπίσιμο πρόβλημα μιας και το Π.Κ. βρίσκει τρόπο να ανταποκριθεί στις όποιες εσωτερικές απειλές. Οποιοδήποτε ζήτημα, δεν μπορεί να λυθεί πρωτοβουλιακά, παραπέμπεται στην γενική συνέλευση του Π.Κ., που αποτελεί το ανώτερο όργανο λήψης αποφάσεων και αποφασίζει για το ζήτημα.

Η επιτυχής έκβαση τα τελευταία οχτώ χρόνια δείχνει ότι το μοντέλο αυτό λειτουργεί, χωρίς να έρχεται σε σύγκρουση με τα μέλη, τους κατασκηνωτές και την γύρω κοινωνία.

Φέτος για πρώτη χρονιά δημιουργούνται ομάδες αποτελούμενες από εναλλασσόμενους κατασκηνωτές, οι οποίες θα διεκπεραιώνουν τις εργασίες στους εξής επιμέρους τομείς.

- *Γραφείο κίνησης*

Υπεύθυνο για την επικοινωνία- πληροφόρηση τόσο στους κατασκηνωτές, όσο και στους επισκέπτες. Επίσης αναλαμβάνει την ευθύνη του λογιστηρίου, όπως και την τήρηση αρχείου. Είναι υπεύθυνο για την συνολική τροφοδοσία και τις μεταφορές.

- *Ομάδα τροφίμων και ποτών*

Υπεύθυνη για την παρασκευή όλων των γευμάτων, την παράθεσή τους όπως και την λειτουργία του κυλικείου. Είναι επίσης υπεύθυνη για την καθαριότητα όλων των χώρων που δραστηριοποιείται, όπως και για την τήρηση των απαραίτητων κανόνων υγιεινής, για την ασφαλή χρήση των προϊόντων που καταναλώνονται στο Π.Κ.

- *Τεχνικής υποστήριξης*

Υπεύθυνη να παράσχει υλικοτεχνική υποστήριξη τόσο για να καλυφθούν οι ανάγκες των παραστάσεων και των εργαστηρίων, όσο και οπουδήποτε χρειαστεί στο Π.Κ.

- *Καθαριότητας*

Υπεύθυνη για την καθαριότητα όλων των χώρων του Π.Κ. εκτός αυτών που δραστηριοποιείται η Ομάδα Τ&Π.

Οι παραπάνω τρεις ομάδες θα είναι υπεύθυνες να λαμβάνουν αποφάσεις για τις ανάγκες που παρουσιάζει ο κάθε τομέας, να καταρτίζουν λίστα προμηθειών και να την προωθούν έγκαιρα στο γραφείο κίνησης για την διεκπεραίωση.

3.7 Σχέσεις με Θεσμοθετημένα Όργανα λήψης αποφάσεων (Δήμος- Περιφέρεια)

Η αλληλεπίδραση της δημοτικής αρχής με την ομάδα διοργάνωσης περιορίζεται στον ρόλο του αρωγού και όχι του συνδιοργανωτή. Τα τελευταία οχτώ χρόνια ο πρώην δήμος “Ν. Καζανταζάκης” συνδράμει σε υλικοτεχνική υποδομή, σε χρηματοδότηση και σε γενικότερη προβολή μέσω της θεωρητικής στήριξης του εγχειρήματος- θεσμού, έχοντας εντάξει το Π.Κ. πάγια στον τακτικό του προϋπολογισμού. Η πρώην νομαρχία Ηρακλείου είχε επίσης στηρίξει μέσω μιας μικρότερης οικονομικής παροχής τα τελευταία 2 χρόνια.

Ο νυν δήμος “Αρχανών-Αστερουσίων” έχει εκδηλώσει την διάθεση του να στηρίξει επίσης. Η ομάδα διοργάνωσης διατηρεί την αυτοδυναμία της σε επίπεδο λήψης αποφάσεων.

3.8 Προϋποθέσεις συμμετοχής Ομάδων – «Αγορά Στόχος»

Από την δεύτερη χρονιά που διοργανώθηκε το πολιτιστικό camping, η διάρκεια του καθοριζόταν από τον αριθμό των αιτήσεων των ομάδων και μόνο. Χρονιά “ορόσημο” στον τωρινό τρόπο επιλογής ομάδων υπήρξε το 2008, όπου οι αιτήσεις για συμμετοχή έφτασαν τις 14. Η ομάδα διοργάνωσης καθόρισε την διάρκεια του camping με βάση τον αριθμό αυτόν, με αποτέλεσμα η διάρκεια του να φτάσει τις 15 μέρες. Μετά το πέρας του φεστιβάλ εντοπίστηκαν τα εξής προβλήματα και προβληματισμοί:

- Μικρή αναλογικά συμμετοχή του συνόλου των μελών της κάθε ομάδας στην συνολική διάρκεια του Π.Κ.
- Έντονη κόπωση και δυσφορία των ατόμων-εθελοντών που ασχολούνται καθ’ όλη την διάρκεια του χρόνου με την διοργάνωση

Για να λυθούν τα συγκεκριμένα προβλήματα αποφασίστηκε από την ομάδα διοργάνωσης πως η συνολική διάρκεια του Π.Κ. δεν θα ξεπερνάει τις δέκα ημέρες. Αποφασίστηκε επίσης πως για να συμμετέχει κάποια ομάδα (φοιτητική ή όχι, θεατρική ή άλλης πολιτιστικής δραστηριότητας) θα πρέπει να έχει την συμμετοχή των μελών της κάθε ομάδας σε όλη την διάρκεια που λαμβάνει χώρα το Π.Κ. ώστε να εξασφαλιστεί το ότι ο κάθε κατασκηνωτής θα περάσει και από τους τρεις ρόλους (ηθοποιός, θεατής, εργαζόμενος)

3.9 Κριτήρια επιλογής

Κάποια κριτήρια είναι σταθερά και κάποια μεταβάλλονται ανάλογα με την ζήτηση των υποψήφιων ομάδων και “τα πιστεύω” της ομάδας διοργάνωσης. Τα τελευταία χρόνια και για την φετινή χρονιά ορίζονται τα παρακάτω κριτήρια.

- *Κριτήριο “Διαθεσιμότητας μελών”*
Βασικότερο κριτήριο είναι αυτό της “διαθεσιμότητας μελών”, δηλαδή το κατά πόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των μελών μιας ομάδας μπορεί να συμμετέχει σε ολόκληρη τη διάρκεια της διοργάνωσης ώστε να εξασφαλιστεί ότι όσο το δυνατόν περισσότεροι κατασκηνωτές θα περάσουν και από τους τρεις ρόλους. (ηθοποιός- θεατής- εργαζόμενος).

- *Κριτήριο "διασποράς"*
Έχει τεθεί το κριτήριο διασποράς, ώστε να φιλοξενοούνται στο κάμπινγκ ομάδες από όσο το δυνατόν περισσότερες πόλεις της Ελλάδας και όχι μόνο από τα αστικά κέντρα Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- *Κριτήριο "νέας ομάδας"*
Δεύτερο κριτήριο το κατά πόσο μια ομάδα παρευρέθηκε την προηγούμενη χρονιά στο κάμπινγκ. Έτσι δόθηκε προτεραιότητα σε ομάδες που δεν συμμετείχαν πέρυσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να συμμετέχουν με την σειρά τους και αυτοί στο Π.Κ.
- *Κλήρωση*
Οι εναπομείναντες ομάδες είναι μέχρι και φέτος ομάδες από Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Αυτές περνάνε από την διαδικασία της κλήρωσης με τον εξής τρόπο, που εξασφαλίζει την ισοστάθμιση στον αριθμό των ομάδων από τις δύο μεγάλες πόλεις. Κλήρωση ανάμεσα στις ομάδες της Αθήνας- κλήρωση ανάμεσα στις ομάδες της Θεσσαλονίκης- δεύτερη κλήρωση στις ομάδες που δεν κληρώθηκαν σε περίπτωση που κάποια ομάδα δεν θα μπορέσει να συμμετέχει
τελικά.

3.10 Οικονομική διαχείριση

Τα βασικά έσοδα είναι από τη χρηματοδότηση του Δήμου καθώς και από πώληση προϊόντων στο κυλικείο και το βραδινό μπουφέ.

Τα βασικά έξοδα που καλείται να καλύψει το Π.Κ είναι τα εισιτήρια που πληρώνονται στους κατασκηνωτές καθώς και η διατροφή. Επίσης υπάρχουν έξοδα για την σκηνή τα φώτα, τα εργαστήρια, υλικοτεχνική υποδομή, κλπ.

Κάθε χρόνο ορίζεται ένα άτομο που αναλαμβάνει το ταμείο του κάμπινγκ πριν και κατά την διάρκεια του και ο ρόλος του είναι καθαρά διεκπεραιωτικός. Η ομάδα διοργάνωσης είναι υπεύθυνη για την διαχείριση

3.11 Προβολή

Η προβολή του Π.Κ. είναι ένα θέμα που απασχόλησε την ομάδα διοργάνωσης τα πρώτα χρόνια. Ουσιαστικά αποδέκτες της προβολής είναι δύο διαφορετικοί δέκτες.

Η ομάδα διοργάνωσης καλείται καταρχήν να προβάλλει το Π.Κ. στις φοιτητικές θεατρικές ομάδες, που προσφέρουν την βασική υπηρεσία, αυτής των καθημερινών παραστάσεων, ώστε να μπορεί να υπάρξει φεστιβάλ. Αυτό επιτυγχάνεται με κάλεσμα, παρουσιάζοντας το και παραθέτοντας τις προϋποθέσεις συμμετοχής. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για την εύρεση των εργαστηρίων που θα λάβουν χώρα κατά την διάρκεια του κάμπινγκ.

Το δεύτερο αφορά την πληροφόρηση που γίνεται γενικά στον υπόλοιπο κόσμο με έμφαση στην γύρω και την ευρύτερη περιοχή και συγκεκριμένα με τους

παρακάτω τρόπους. Το Π.Κ. προβάλλεται όλο τον χρόνο μέσω τις επίσημης ιστοσελίδας του στο Ίντερνετ. Λίγες μέρες πριν την έναρξη, κυκλοφορεί στην ευρύτερη περιοχή το πρόγραμμα και η αφίσα και αποστέλλεται δελτίο τύπου σε έντυπα μέσα ενημέρωσης. Κατά την διάρκεια του Π.Κ. μεταδίδεται σποτ σε ραδιοφωνικούς σταθμούς εμβέλειας του νομού Ηρακλείου. Έχουν υπάρξει φορές που ζητείται στην ομάδα διοργάνωσης να παραχωρήσει συνεντεύξεις σε έντυπα μέσα ενημέρωσης και σε ραδιόφωνο που αποτελεί έμμεσο τρόπο προβολής. Η τηλεόραση μέχρι στιγμής, δεν έχει αποτελέσει μέσο προβολής, είτε μέσω διαφήμισης είτε μέσω συνεντεύξεων, πιθανότατά λόγω πεποιθήσεων άλλα και της "μη αναγκαιότητας".

Η βασικότερη όμως ουσιαστικά προβολή, τελείται από τους ίδιους τους κατασκηνωτές και τα μέλη, "στόμα με στόμα" μεταφέροντας τις εμπειρίες τους. Μέχρι στιγμής είναι ο αποδοτικότερος, έχοντας φυσικά το πλεονέκτημα ότι δεν έχει οικονομικό κόστος. Είναι ενδεικτικό πως τα τελευταία τρία χρόνια με αυτόν τον τρόπο προβολής, έχουν αρχίσει να το επισκέπτονται πλέον και ανεξάρτητοι κάτοικοι εξωτερικού με πλήρη γνώση και στήριξη της φιλοσοφίας.

Μετά από εννιά χρόνια λειτουργίας το Π.Κ. έχει αποκτήσει σταθερούς ενεργούς επισκέπτες.

Από το 2008 και έπειτα η ομάδα διοργάνωσης ασχολείται όλο και λιγότερο με την προβολή του Π.Κ, αφού η φέρουσα ικανότητα του χώρου υποδοχής, έχει σχεδόν ξεπεραστεί.

3.12 Εγκαταστάσεις- εξοπλισμός

Οι πλειοψηφία των εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται, όπως και όλοι οι χώροι που δραστηριοποιείται το Π.Κ, παραχωρούνται, δίχως κάποιο υλικό αντάλλαγμα, από ομάδες διαφορετικών ενδιαφερόντων που προσφέρουν, ουσιαστικά, τα απαραίτητα πλέον συστατικά για την ύπαρξη του, με την σημερινή του μορφή.

Ο απαιτούμενος εξοπλισμός κατά κανόνα έχει αποκτηθεί από το Π.Κ.

Επίσης αναγκαία είναι η ενοικίαση κάποιου εξοπλισμού για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα (φώτα, σκηνή, ήχος κ.τ.λ.) που βαραίνουν τον προϋπολογισμό του Π.Κ.

Αναλυτικότερα:

- Οι χώροι όπου κατασκηνώνουν οι συμμετέχοντες, είναι προσφορά από κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Κάποιες φορές έχουν παραχωρηθεί και ιδιωτικά αυτοκίνητα για την διευκόλυνση των μεταφορών.
- Οι εγκαταστάσεις (κουζίνα, κυλικείο, βόθροι, χώροι που λαμβάνουν χώρα τα εργαστήρια, κ.τ.λ. παραχωρούνται από την εκάστοτε δημοτική αρχή. Στο παρελθόν έχουν χρησιμοποιηθεί και δημοτικά μέσα μεταφοράς.
- Τα μεταφορικά μέσα είναι προσφορά συνήθως ατόμων- μελών της ομάδας διοργάνωσης
- Πολλές από τις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό έχουν αποκτηθεί με την πάροδο του χρόνου, από τον προϋπολογισμό του Π.Κ. Κατά την διάρκεια που δεν λαμβάνει χώρα διατίθενται δωρεάν σε συλλόγους για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Ο χώρος που γίνεται το φεστιβάλ έχει προσαρμοστεί με την πάροδο του χρόνου, για να μπορέσει να ανταποκρίνεται στην ολοένα αυξανόμενη ζήτηση, χωρίς να επέλθει διαταραχή στην περιβαλλοντολογική ισορροπία του τόπου.

3.13 Υπηρεσίες

Όλες οι υπηρεσίες στο Π.Κ. παρέχονται δωρεάν στους συμμετέχοντες. Οι απαραίτητες εργασίες για την τέλεσή τους, γίνονται από τους ίδιους τους κατασκηνωτές και από όσους επισκέπτες το επιθυμούν σύμφωνα με την φιλοσοφία του Π.Κ..

Οι υπηρεσίες που παρέχονται στο Π.Κ. είναι οι εξής:

- Διατροφή
- Διαμονή
- Μεταφορά
- Υπηρεσίες καθαριότητας και υγιεινής
- Υλικοτεχνική υποστήριξη σε καλλιτεχνικές ομάδες
- Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (φαρμακείο, μεταφορά σε κέντρο υγείας- νοσοκομείο)

3.14 Καλλιτεχνικές και λοιπές δραστηριότητες

Όλες οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο Π.Κ. παρέχονται δίχως χρηματικό αντίτιμο και ελεύθερες προς παρακολούθηση. Επίσης όλοι παρέχουν το έργο τους αφιλοκερδώς σύμφωνα με την γενικότερη φιλοσοφία του Π.Κ.

Κατά τη διάρκεια του Π.Κ. τελούνται οι παρακάτω δραστηριότητες:

- Θεατρικές παραστάσεις
- Καλλιτεχνικά εργαστήρια
(Υποκριτική, Εικαστικό , Πηλοπλαστική , Flamengo , Tango , Tai-Chi , Παιδικό , Υποκριτική σε Κάμερα , Τσέλο , Μουσικοκινητικό , Χαλκογραφία , Σκάκι , Ζογκλερικό και άλλα)
- Σεμινάρια
- Μουσικές εκδηλώσεις
- Εκθέσεις φωτογραφίας ή άλλων καλλιτεχνικών εκθεμάτων.

4 Κεφάλαιο

Κριτική Αξιολόγηση Υφιστάμενης κατάστασης

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται κριτική αξιολόγηση σε τέσσερις τομείς του Π.Κ

4.1 Οικονομικές επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή

Όσο αφορά το οικονομικό σκέλος, η πλειοψηφία της οικονομικής δραστηριότητας που οφείλεται σε αυτό, έχει τελικό αποδέκτη την γύρω κοινωνία με την χρηματοδότηση από φορείς να αποσκοπεί σε θέματα πολιτισμού και στήριξη της πρωτοποριακής δράσης του συνόλου. Επίσης τα χρήματα που καταναλώνονται από τους τουρίστες- επισκέπτες, διοχετεύονται στην κοινωνία. Μοναδικό αντιφατικό σημείο στο οικονομικό κομμάτι, είναι αυτό της προμήθειας μερίδας των αναγκαίων προϊόντων από πολυεθνικές επιχειρήσεις, λόγω των χαμηλών τιμών, με καμία σύνδεση και περαιτέρω όφελος στην κοινωνία αυτή.

4.2 Τρόπος λειτουργία του Π.Κ.

Το γεγονός ότι η ομάδα διοργάνωσης είναι απαλλαγμένη από το σκοπό-άγχους του οικονομικού κέρδους, της δίνει την δυνατότητα να εστιάσει τις προσπάθειες και τις ενέργειες της σε θέματα πολιτισμού και βελτίωσης της αυτοοργάνωσης κατά την διάρκεια που λαμβάνει χώρα το Π.Κ. Το γεγονός επίσης ότι στον χώρο δεν υπάρχει κάποιος υπεύθυνος, μήτε υπάρχει η επιβολή εργασίας με μορφή κυρώσεων, έχει σαν αποτέλεσμα το λειτουργικό κομμάτι να γίνεται από ανθρώπους που έχουν την θέληση να προσφέρουν.

4.3 Επιπτώσεις στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον

Μεμονωμένα τα άτομα της ομάδας διοργάνωσης έχουν ευαισθησία σε θέματα περιβάλλοντος και έχουν κατανοήσει τους κινδύνους που μπορεί να επιφέρει η δραστηριοποίηση τους στον συγκεκριμένο χώρο. Συλλογικά όμως η ομάδα διοργάνωσης και το σύνολο του Π.Κ δεν έχουν κατανοήσει ότι η δραστηριοποίηση αυτή, είναι ικανή να επιφέρει αλλαγές όχι μόνο στο συγκεκριμένο, αλλά και στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον, αφού σε αυτό συμμετέχει και αποκομίζει οφέλη η ευρύτερη κοινωνία και πολλές διαφορετικές ομάδες ανθρώπων και συμφερόντων. Το γεγονός ότι η εκάστοτε δημοτική αρχή στηρίζει αυτήν την φιλοσοφία, δεν προεξοφλεί ότι σε βάθος χρόνου θα συνεχίζει να το κάνει αφού επίσης εναλλάσσεται που μπορεί να έχουν διαφορετική αντίληψη όσον αφορά την ανάπτυξη. Επίσης δεν μπορεί να αποκλειστεί το γεγονός ότι μια μερίδα ανθρώπων μπορεί κάποια στιγμή να επωφεληθεί εμμέσως, την μαζική συσσώρευση ανθρώπων σε συγκεκριμένη περίοδο

για οικονομικά οφέλη που όπως έχει προαναφερθεί είναι ο κύριος λόγος για να τεθεί το περιβάλλον χαμηλά σε προτεραιότητα.

4.4 Αντιμετώπιση προβλημάτων

Τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η ομάδα διοργάνωσης, πολλές φορές δεν αντιμετωπίζονται επειδή δεν εντοπίζονται ή αν εντοπιστούν δεν αντιμετωπίζονται λόγω της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και του προσωπικού ελεύθερου χρόνου και του εθελοντικού τρόπου λειτουργίας.

Τονίζεται ότι αν δεν επιλυθούν, θα παρουσιαστούν άμεσα ή μέσο-μακροπρόθεσμα ξανά, με την ίδια ή και άλλη μορφή. Είναι δηλαδή ικανά να "γεννήσουν" και άλλα προβλήματα, συνήθως πιο σύνθετα άρα και πιο δύσκολο να επιλυθούν.

5 Κεφάλαιο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

5.1 Γενικά συμπεράσματα

Τα θετικά στοιχεία του τουρισμού, που είναι και ο κυρίως λόγος που ωθούν μια περιοχή- κοινωνία στο να τον επιζητεί, είναι εμφανή στην περίπτωση του Πολιτιστικού κάμπινγκ, τόσο σε θέματα κοινωνίας-πολιτισμού, όσο και περιβάλλοντος.

Στην παρούσα εργασία ο όρος πολιτισμός δεν εξετάζεται ως μια ανεξάρτητη έννοια, αλλά ως μια, με συνεχή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Όπως άλλωστε αναφέρθηκε παραπάνω ο τουρισμός σχετίζεται άρρηκτα με αυτές. Επιπρόσθετα η έννοια της αειφορίας εμπεριέχει εξορισμού την έννοια του περιβάλλοντος και δηλώνει την άρρηκτη σχέση του, με τα θέματα της κοινωνίας, της οικονομίας και της ανάπτυξης. Επίσης έχει σαν δεδομένο πως η ανεξέλεγκτη οικονομική ανάπτυξη επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην κοινωνία- πολιτισμό, αλλά η ανάπτυξη με το περιβάλλον είναι αλληλοεξαρτούμενες έννοιες.

5.1.1 Απαραίτητη μια ηθική στον τουρισμό

Ο τουρισμός στις μέρες μας είναι μια δραστηριότητα που εμπλέκει άμεσα και έμμεσα το σύνολο της κοινωνίας όπου δραστηριοποιείται, συνδέει τον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής και υπηρεσιών και είναι ικανός να επηρεάσει και να επιφέρει αλλαγές τόσο στο περιβάλλον, όσο και στην κοινωνία που τον απαρτίζει.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις του τουρισμού, (θετικές και αρνητικές), ανάμεσα σε διαφορετικούς προορισμούς, συμπεραίνεται πως η διακύμανση είναι πολύ μεγάλη. Υπάρχουν κάποιοι που έχουν επιτύχει να απολαμβάνουν τα θετικά, σχεδόν εξαλείφοντας τα αρνητικά και κάποιοι που κατέληξαν με την πάροδο του χρόνου, να επωμίζονται τα αρνητικά, με ελάχιστες θετικές απολαβές.

Ο τουρισμός με την ευρύτερη του έννοια, δεν είναι από μόνος του ικανός να επιφέρει τις αρνητικές επιπτώσεις που παρουσιάζονται σε έναν προορισμό, στους τομείς με τους οποίους άμεσα ή έμμεσα σχετίζεται (κοινωνικά, οικονομικά, κοινωνικό- πολιτιστικά και περιβαλλοντολογικά). Οι όποιες επιπτώσεις είναι αποτέλεσμα της συνολικής αντίληψης, ηθικής και δράσης ή μη δράσης, όλων των εμπλεκόμενων(κάτοικων, τουριστών, επιχειρηματιών, φορέων κ.τ.λ.). Γίνεται αντιληπτό πως η εξέλιξη του τουρισμού σε έναν προορισμό, είναι ανάλογη της αντίληψης και δράσης των εμπλεκόμενων αυτών, σε θέματα που αφορούν την κοινωνία, το περιβάλλον, την οικονομία, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό, την πολιτική κ.α.

5.1.2 Το Πολιτιστικό Κάμπινγκ ως τουριστική δραστηριότητα

Εξετάζοντας το Πολιτιστικό κάμπινγκ Κάτω Βρύσης Αστριτσίου σαν τουριστική δραστηριότητα, από την σκοπιά της ευρύτερης έννοιας του τουρισμού θα μπορούσε με βάση τους διεθνείς ορισμούς και την γενικότερη αντίληψη των ιθυνόντων, να καταταχτεί σαν μια αειφόρος, εναλλακτική μορφή εγχώριου και αναπτυσσόμενου εσωτερικού τουρισμού, με κύριο χαρακτηριστικό τον πολιτισμό. Διατηρεί χαρακτηριστικά της, ρομαντικής στις μέρες μας αρχική έννοιας του τουρισμού, αφού δεν στηρίζεται σε οικονομικά κίνητρα. Είναι μια περίπτωση, όπου ο ίδιος ο τουριστικός προορισμός καθορίζει την αγορά-στόχο, βασιζόμενο σε πολιτιστικά θέματα, σε κοινωνία και περιβάλλον, με την ουσιαστική συμμετοχή των τουριστών, επισκεπτών, διοργανωτών και φορέων της περιοχής, αλλά κυρίως με την ηθική αλλά και έμπρακτη στήριξη της πλειοψηφίας της περιοχής όπου δραστηριοποιείται, αλλά και της ευρύτερης.

5.2 Προτάσεις

Όλες οι προτάσεις που παρατίθενται στην παρούσα εργασία λαμβάνουν υπόψη τα εξής δεδομένα:

- Δεν θα είχε νόημα να είναι διαφορετικής φιλοσοφίας από αυτή που διέπει το Π.Κ.
- Σύμφωνη με την πολιτική της «ισχυρής αειφορίας» (βλ. παράρτημα Β)
- Οι προτάσεις αφορούν όχι μονάχα την κοινωνία του Π.Κ, αλλά και το σύνολο, αφού επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτό.
- Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση όμως στην (εκάστοτε) ομάδα διοργάνωσης που είναι υπεύθυνη για το Π.Κ. όσο αυτό δεν λαμβάνει χώρα. (Στην ουσία το σύνολο του Π.Κ είναι υπεύθυνο για δέκα μέρες τον χρόνο και η ομάδα διοργάνωσης για το υπόλοιπο).

Οι προτάσεις είτε αφορούν το λειτουργικό κομμάτι του Π.Κ. είτε την φιλοσοφία του. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος, αφού χωρίς αυτό το συγκεκριμένο περιβάλλον, το Π.Κ. δεν θα μπορούσε να είναι το ίδιο λόγω της άρρηκτης σχέσης του με το ανθρώπινο περιβάλλον που το περιβάλλει. Άλλωστε, την πρώτη χρονιά που διοργανώθηκε το Π.Κ, η επιλογή του χώρου έγινε με βασικό κριτήριο την "απαράμιλλη ομορφιά του" και την δυνατότητα του να στηρίζει την δραστηριότητα αυτή με τα τότε μεγέθη που πλέον έχουν υπερδιπλασιαστεί.

Παρατίθενται επίσης προτάσεις για την περαιτέρω προφύλαξη από τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει ο τουρισμός.

5.2.1 Εκπαίδευση

Στις περισσότερες περιπτώσεις που οι μηχανισμοί μαζικού τουρισμού, που οδηγούν έναν προορισμό με την πάροδο του χρόνου στο να γίνει τουριστικός προορισμός, αποτυγχάνουν, οφείλεται στην συνείδηση και την εμπλοκή όλων των εμπλεκόμενων (Κατοίκων, τουριστών, φορέων πολιτισμού, φορέων τουρισμού φορέων, αθλητισμού, συνεταιρισμών, συλλόγων κ.τ.λ.) .

Αν δεχτούμε το γεγονός ότι η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού σε έναν προορισμό, θα επιφέρει και "τα κακά" του τουρισμού, τότε η κοινωνία οφείλει, αν

θέλει να προφυλαχτεί, να χαράξει μια ενιαία τουριστική πολιτική, με την συμμετοχή τους, που θα εξυπηρετεί τους στόχους της, δηλαδή το συμφέρον όλων αυτών.

Σε αυτό το σημείο η ομάδα διοργάνωσης οφείλει να εστιάσει την προσοχή της και στο κομμάτι της εκπαίδευσης. Λέγοντας εκπαίδευση δεν νοείται μονάχα το λειτουργικό κομμάτι του θεσμού, αλλά και αυτό που αφορά την πολιτιστική πολιτική του (βλ. παράρτημα Β)

5.2.2 Κινήσεις για εξασφάλιση των απαραίτητων δεδομένων

Για να είναι βιώσιμο το Π.Κ. με την σημερινή του μορφή, χρειάζεται να λάβουμε υπόψη κάποια θεμελιώδη δεδομένα.

- Δεδομένο φυσικό περιβάλλον.
- Παροχή γης από τους ντόπιους
- Προσφορά σε χρήματα κρατικούς πόρους
- Προσφορά πνευματικής εργασίας από ομάδα διοργάνωσης
- Προσφορά σε σωματική εργασία από κατασκηνωτές και ομάδα διοργάνωσης
- Προσφορά σε προϊόντα από παραγωγούς και επιχειρήσεις
- Παροχή εξοπλισμού από δήμο, κατοίκους, κατασκηνωτές
- Παροχή χώρου από αρχιεπισκοπή Κρήτης.

Η ομάδα διοργάνωσης αφού έχει σαν κύριο σκοπό της, να οργανώσει και να συντονίσει το καλλιτεχνικό μέρος και ύφος του Π.Κ. , βάση της φιλοσοφίας που διέπει την ομάδα αυτή, αλλά και το Π.Κ. στο σύνολό του, οφείλει να διασφαλίζει πως θα συνεχίσει τις προσπάθειες να παρέχονται- προσφέρονται τα παραπάνω δεδομένα.

Πρέπει να τονιστεί ότι η προσφορά αυτή από διαφορετικές οντότητες, ομάδες ανθρώπων και φορέων, δεν πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη, αλλά ότι είναι δεδομένα συστατικά για την λειτουργία του Π.Κ. με βάση την φιλοσοφία του.

Οποιοδήποτε από τα παραπάνω και αν απουσιάζει θα έχει σαν αποτέλεσμα την πιθανή "σύγκρουση" με τις διάφορες ομάδες ενδιαφερόντων ή θα προέρχεται από αυτήν.

Κύριο μέλημα η ουσιαστική ενδυνάμωση της σχέσης με όλους αυτούς υπό το πρίσμα: πολιτισμός, περιβάλλον, κοινωνία, άμεση δημοκρατία, αυτοοργάνωση.

5.2.3 Περαιτέρω άνοιγμα της ομάδας στην κοινωνία

Λόγω του γεγονότος της μηδενικής δέσμευσης (πέραν της ηθικής) των ατόμων της ομάδας διοργάνωσης από προς την έναρξη ως και την ολοκλήρωση των εργασιών που απαιτούνται για την λειτουργία του Π.Κ., ο κίνδυνος της αποχώρησης κάποιου-ων ατόμων είναι πάντα πιθανός.

Η ομάδα διοργάνωσης θα πρέπει συνεχώς να βρίσκεται σε αναζήτηση ατόμων πρόθυμων να στηρίξουν το Π.Κ. με ενεργή παρουσία στις συναντήσεις και πρόθυμα να αναλάβουν ευθύνες και αρμοδιότητες.

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος που διατρέχει το Π.Κ. μακροχρόνια, είναι να μην αναπτύξει δεσμούς με όλο και περισσότερα μέλη της κοινωνίας και φορείς και να κλειστεί σε μια ομάδα σταθερών ανθρώπων που θα έχουν την γνώση πως στήνεται όλο αυτό το φεστιβάλ δίχως την μετάδοση αυτών.

Κύριο μέλημα της θα πρέπει να είναι να διασφαλίζει της συνθήκες εκείνες που θα επιτρέψουν στον κάθε ενδιαφερόμενο να προσεγγίσει και τελικά να συμμετέχει ενεργά στην ομάδα.

Όσο μεγαλώνει σε αριθμό μελών από ανθρώπους με κοινές αντιλήψεις σε θέματα πολιτισμού, περιβάλλοντος και κοινωνίας, με την πάροδο του χρόνου, είναι λογικό να αυξάνονται οι στόχοι που μπορεί να θέσει προς υλοποίηση και να προβλέψει την εξέλιξη του Π.Κ. στο σύνολό της. Για να επιτευχθεί η ολοένα και αυξανόμενη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στο σύνολο του Π.Κ, θα πρέπει να γίνει πιο εξωστρεφές με παρέμβαση στην κοινωνία σε τομείς πολιτισμού, περιβάλλοντος και να επιδιώξει την περαιτέρω συνεργασία με φορείς και κοινωνία.

Λόγω των αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων, η ενασχόληση μεγάλης μερίδας ανθρώπων(διαφορετικών αντιλήψεων και συμφερόντων) χωρίς την διασφάλιση της κατανόησης των αρχών του, μπορεί να επιφέρει μη αναστρέψιμες αλλαγές στον τωρινό τρόπο λειτουργίας έως και την κατάρρευση του.

5.2.4 Χρήση των εγκαταστάσεων εκτός της διάρκειας των εκδηλώσεων

Οι εγκαταστάσεις της Κάτω βρύσης Αστριτσίου, όσο δεν λαμβάνει χώρα το Π.Κ. εκμεταλλεύονται από ιδιώτη, με ενοικίαση από τον δήμο "Αρχανών Αστερουσίων", πρώην δήμο "Νίκος Καζαντζάκης".

Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις αυτές αλλά και γενικότερα τον χώρο της Κατω βρύσης Αστριτσίου παρατίθενται οι εξής δύο προτάσεις:

- Οι χώροι να είναι ανοιχτοί προς τον καθένα για επίσκεψη και αναψυχή με τις εξωτερικές εγκαταστάσεις (ψησταριά, πάγκοι, καρέκλες κ.τ.λ), ελεύθερες προς χρήση και τις υπόλοιπες (κουζίνας και κυλικείου) να παραχωρούνται προς κάθε ενδιαφερόμενο για να στηρίζουν οικονομικά μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες, σύμφωνα με πλαίσιο καταρτισμένο από το σύνολο των κατοίκων της περιοχής και της ευρύτερης του δήμου.
- Προτείνεται ο συγκεκριμένος χώρος να λειτουργεί δημοτικά, (έχοντας γνώση των νομικών και θεσμικών δυσκολιών), με τους εξωτερικούς χώρους ανοιχτούς προς χρήση, και την οικονομική δραστηριότητα να στοχεύει στην κάλυψη των πάγιων και λειτουργικών αναγκών. Παράλληλα να δίνεται η δυνατότητα για πρωτοβουλιακές μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες, σύμφωνα με πλαίσιο καταρτισμένο από το σύνολο των κατοίκων της περιοχής και της ευρύτερης του δήμου "Αρχανών Αστερουσίων".

Και οι δύο προτάσεις αναμένεται να ωφελήσουν γενικά το σύνολο των κατοίκων και των επισκεπτών, αλλά και το Π.Κ. συγκεκριμένα αφού δεν αντιβαίνουν τις φιλοσοφίας του. Επίσης εξυπηρετούν κοινά συμφέροντα απαλλαγμένα από το οικονομικό κέρδος, χωρίς η δεύτερη πρόταση να αποκλείει την ύπαρξη αυτού.

Τέλος τονίζεται πως και στις δύο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια προστασίας του περιβάλλοντος, για να ελαχιστοποιηθούν ή να αποκλειστούν οι πιθανότητες μόλυνσεως με κάθε μορφή και να καλλιεργηθεί η ατομική και η συλλογική δράση για την προστασία του χώρου, της ευρύτερης περιοχής και εντέλει στο σύνολό του.

5.2.5 Χρονικός καταμερισμός προβλημάτων

Τα Προβλήματα "μη ζωτικής σημασίας" στο Π.Κ, πολλές φορές δεν αντιμετωπίζονται, επειδή και μόνο δεν εντοπίζονται ή αν εντοπιστούν δεν αντιμετωπίζονται λόγω της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και του προσωπικού ελεύθερου χρόνου και της εθελοντικής πολιτικής.

Τα όποια προβλήματα υπάρχουν, δεδομένα ή μη, πρέπει να εξετάζονται ως προς την δυνατότητα επίλυσης τους στο χρόνο. Θα πρέπει να εντοπίζονται, να αξιολογούνται, να συζητούνται και να καταγράφονται ασχέτως αν γίνει κάποια πράξη προς την επίλυσή τους, για να θεωρούνται ήδη γνωστά στα όποια νέα μέλη.

5.2.6 Κυκλική επέκταση

Όπως προκύπτει από την πρωτογενή έρευνα που έγινε στα πλαίσια της εργασίας αυτής, τα μέλη της ομάδας διοργάνωσης, είναι αυτά που εθελοντικά διοργανώνουν το Π.Κ., έχοντας την ουσιαστική (και θεμιτή) στήριξη του Δήμου Αρχαίων Αστερουσίων (πρώην δήμος "Νίκος Καζαντζάκης"), αλλά και την στήριξη της ντόπιας κοινωνίας. Τα όρια ακριβώς αυτής της κοινωνίας δεν έχουν αποσαφηνιστεί, αλλά ούτε έχει γίνει κάποια κίνηση προς αυτήν την κατεύθυνση.

Μέχρι και σήμερα, η ουσιαστική προβολή του Π.Κ. γινόταν στα όρια του Δήμου "Νίκος Καζαντζάκης" με, που αποτελούνταν από 14 χωριά. Κατά την διάρκεια της φετινής οργάνωσης τέθηκαν ερωτήματα αν θα πρέπει να συνεχίσουν να δίνουν έμφαση στα χωριά αυτά ή να γίνει η πρώτη ουσιαστική επαφή με την κοινωνία του νέου πλέον δήμου που αποτελείται πλέον από 59 χωριά. Ακόμα τέθηκε το ζήτημα τις επαφής με δράσεις στην γύρω κοινωνία, με πολιτιστικό χαρακτήρα όπως θέατρο δρόμου, παρουσιάσεις από τα εργαστήρια κ.τ.λ. σε χωριά του δήμου.

Η παρακάτω πρόταση προσπαθεί να δώσει μια διαφορετική διάσταση στον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να γίνει η μετέπειτα προσέγγιση στην γύρω κοινωνία.

Τα γύρω χωριά που περιβάλλουν κυκλικά τον χώρο που δραστηριοποιείται το Π.Κ. ανήκουν σε δυο διαφορετικούς δήμους «Αρχανών- Αστερουσίων» και «Αρκαλοχωρίου». Μάλιστα ο χώρος αυτός, βρίσκεται στα σύνορα των δύο δήμων.

Προτείνεται η περαιτέρω επαφή του με την γύρω κοινωνία να γίνεται βάση "κυκλικής ανάπτυξης" με κέντρο τον χώρο που δραστηριοποιείται το Π.Κ. Ο βασικός λόγος είναι ότι στην γενικότερη φιλοσοφία του Π.Κ, δεν διαφαίνεται πουθενά πως οι δράσεις του, θα πρέπει να γίνονται με βάση τα γεωγραφικά όρια του δήμου που ανήκει, (που με την πρόσφατη ενοποίηση στα πλαίσια του « σχεδίου Καλλικράτης», σχεδόν τριπλασιάστηκαν), αλλά σύμφωνα με την αρχή «παρέμβαση στην τοπική κοινωνία».

Η παραπάνω πρόταση σίγουρα θα συναντήσει πιο πολλές δυσκολίες από αυτές που κατατέθηκαν από την ομάδα διοργάνωσης, όπως επίσης είναι πιθανό να επιφέρει αρνητικές εντυπώσεις. Γι αυτόν τον λόγο κρίνεται πως η απόφαση αυτή δεν πρέπει να παρθεί από την ομάδα διοργάνωσης αλλά κρίνεται απαραίτητο:

- να γίνει κάλεσμα και ανοιχτός διάλογος, αρχικά στην γύρω κοινωνία και από τους δυο δήμους πριν και κατά την διάρκεια του Π.Κ., με συμμετοχή των δημοτικών συμβουλίων και των δύο δήμων
- να γίνει κάλεσμα σε όλους τους πολιτιστικούς και άλλους συλλόγους και των δυο δήμων
- να τεθεί στην γενική συνέλευση όλων των μελών
- να τεθεί τουλάχιστον δύο φορές για πρόταση στην γενική συνέλευση του Π.Κ.

Και σε αυτή την πρόταση σκοπός είναι να υπάρξει συλλογική απόφαση όλων των εμπλεκόμενων. Αν αυτή υπάρξει, μια ευρύτερη συνεργασία των δυο δήμων σε θέματα πολιτισμού και όχι μόνο θα είναι πιο κοντά στην πραγματοποίηση.

5.3 Παιδικό εργαστήρι

Φαίνεται ότι έχουν γίνει προσπάθειες στο να «ενταχθεί» και η παιδική κοινότητα στο Π.Κ, που άλλωστε αποτελεί την μελλοντική γενιά του Π.Κ. και της ομάδας διοργάνωσης, εφόσον φυσικά θα εξακολουθούν να υφίστανται. Στο Π.Κ. έχει λειτουργήσει μέχρι στιγμής τέσσερις φορές παιδικό εργαστήρι, με την συμμετοχή παιδιών από το Κ.Δ.Α.Π. του τότε δήμου « Νίκος Καζαντζάκης».

Κύρια ασχολία των παιδιών ήταν το ομαδικό παιχνίδι.

Προτείνεται να τεθούν τα «ζητούμενα» από το παιδικό εργαστήρι, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις δικές τους ικανότητες και ανάγκες ώστε να αποτελέσει πραγματικό εργαστήρι, με ευχάριστη εκπαιδευτική διαδικασία. Σαφώς και η γνώση των υπεύθυνων τις πρώτες χρονιές θα παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία του εργαστηρίου, η γνώση όμως αυτή με τον καιρό θα επέφερε ουσιαστικά αποτελέσματα, αν περάσει και σε άλλους συμμετέχοντες.

Κάποια ζητούμενα από το «Παιδικό Εργαστήριο» θα μπορούσαν να είναι τα εξής:

- Επαφή των παιδιών με την φιλοσοφία του Π.Κ.
- Γνωριμία των παιδιών τις ευρύτερης περιοχής
- Επαφή με άτομα της ευρύτερης περιοχής αλλά και από περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού
- Καλλιέργεια της δημιουργικότητας
- Ανάληψη ρόλων μέσα σε ομάδα-ες
- Περιβαλλοντολογική εκπαίδευση και δράση στο πεδίο
- Καλλιέργεια ομαδοσυνεργατικού πνεύματος
- Καλλιέργεια της έννοιας «σχολής»

Δραστηριότητες που μπορούν να επιτύχουν τους στόχους- ζητούμενα επιγραμματικά.

- Αθλητικές δραστηριότητες στα γύρω χωριά.
- Κουκλοθέατρο από τα παιδιά
- Καλλιτεχνικό εργαστήριο
- Μετακίνηση με ποδήλατα
- Ιχνηλασία (εκπαιδευτικά παιχνίδια με σκοπό την γνωριμία του γύρω περιβάλλοντος)
- Περιβαλλοντολογικές δραστηριότητες βάση των θεματικών ετών που έχει καθορίσει η Unesco
- Γνωριμία με θεατρικό παιχνίδι
- Χορός
- Γνωριμία με παιχνίδια που τείνουν να εξαφανιστούν (πεντόβολα, αμπάριζα κ.τ.λ.)

Σε βάθος χρόνου, ως συνέπεια της ζύμωσης που θα επιφέρει η επαφή των παιδιών αλλά και των γονέων, και σε συνεργασία με την δημοτική αρχή θα μπορούσαν να τεθούν οι εξής στόχοι:

- ▲ Κάμπινγκ για παιδιά με τους γονείς τους οργανωτές και στήριξη από φορείς και ντόπιο πληθυσμό
- ▲ Κάμπινγκ για παιδιά με τους γονείς και δήμο συνδιοργανωτές, με στήριξη από ντόπιο πληθυσμό
- ▲ Δημοτικό Κάμπινγκ στα πλαίσια του κοινωνικού τουρισμού
- ▲ Δημοτικές πολιτιστικές εκδηλώσεις στον χώρο «Κάτω βρύση Αστριτσίου» με επιθυμητή εξέλιξη με μια από της παραπάνω μορφές κάμπινγκ

5.4 Προτάσεις προς την ομάδα τροφίμων και ποτών

Οι αρμοδιότητες που αναλαμβάνει η ομάδα Τροφίμων και ποτών, είναι αρκετά πιο σύνθετες, με ειδικά προβλήματα και τον υψηλότερο δείκτη επικινδυνότητας από κάθε άλλης ομάδας. Θα πρέπει να καταστεί σαφές σε όλη την

κοινότητα του Π.Κ. και ξεχωριστά στους εναλλασσόμενους εμπλεκόμενους το γεγονός αυτό, ώστε να υπάρξει συνολική δράση σε αυτό.

Οι πόροι που διαθέτει η ομάδα τροφίμων και ποτών, (όπως και σε κάθε επιχείρηση κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα) είναι οι εξής:

- ▲ Ανθρώπινο δυναμικό
- ▲ Οικονομικοί πόροι
- ▲ Μηχανήματα
- ▲ Προμήθειες-υλικά
- ▲ Μέθοδοι
- ▲ Χρόνος

Η αποτελεσματική χρησιμοποίηση αυτών των πόρων θα επιφέρει μια ομαλή και αντιστοίχως αποτελεσματική λειτουργία των επισιτιστικών τμημάτων, που θα είναι σε θέση να επιτύχουν τους ειδικούς στόχους της ομάδας και τους γενικότερους στόχους του Π.Κ.

Είναι ευθύνη της ομάδας διοργάνωσης και της ομάδας Τ&Π να συνδυάσει κατάλληλα τους πόρους της, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις, την εμπειρία και τις δεξιότητες στους παρακάτω τομείς:

- ▲ Σχεδιασμό
- ▲ Οργάνωση
- ▲ Λειτουργία
- ▲ Έλεγχο

Απώτερος σκοπός είναι η ομάδα αυτή, στελεχωμένη από τυχαίους κατασκηνωτές, να μπορεί αυτοοργανωνόμενα να φέρει εις πέρας τους στόχους της, δίχως να βασίζεται σε συγκεκριμένους ανθρώπους .

Επιγραμματικά παρουσιάζονται κάποιοι στόχοι που θα μπορούσε να θέσει η ομάδα "Τροφίμων και ποτών"

- Τήρηση κανόνων υγιεινής με σαφής γραπτές οδηγίες και έλεγχο από το σύνολο
- Πρόληψη
- Απεξάρτηση από μεγάλες επιχειρήσεις εκ διαμέτρου αντίθετης φιλοσοφίας του Π.Κ.
- Σταδιακή "στροφή" προς ντόπιους παραγωγούς και επιχειρηματίες
- Ορθή διαχείριση χρημάτων
- Εξοικονόμηση χρόνου εργασίας = περισσότερος ελεύθερος χρόνος
- Εκπαίδευση κατασκηνωτών στις όποιες δραστηριότητες της ομάδας
- Εκπαίδευση κατασκηνωτών σε εξοπλισμό (φούρνο, λάντζα , μαχαίρια, κ.τ.λ.)
- Ποιοτική αναβάθμιση - Καλύτερες υπηρεσίες

6 Κεφάλαιο Επίλογος

Η εργασία αυτή αποτελεί την πρώτη ουσιαστική προσπάθεια για την καταγραφή της δραστηριότητας, αλλά κυρίως της εμπειρίας και γνώσης, τόσο των ιδρυτικών μελών, όσο και της πλειοψηφίας του συνόλου της τωρινής ομάδας διοργάνωσης, που αποκτήθηκε με την ενασχόληση τους για σειρά ετών.

Αυτή η πολύτιμη εμπειρία και γνώση, βασικό στοιχείο της επιτυχημένης πορείας του Π.Κ, στα οχτώ χρόνια που δραστηριοποιείται, διατρέχει τον κίνδυνο να χαθεί, με την αποχώρηση κάποιων μελών, αν δεν υπάρξει συστηματική και ουσιαστική καταγραφή αυτής της εμπειρίας και γνώσης.

Η εργασία αυτή, μπορεί μονάχα να αγγίξει ένα κομμάτι του μεγέθους της συνεισφοράς του Π.Κ. στην κοινωνία αλλά και στον πολιτισμό της Κρήτης γενικότερα, αλλά και των περαιτέρω δυνατοτήτων του, αφού η πλήρης καταγραφή θα ξεπερνούσε κατά πολύ τα όρια μιας πτυχιακής εργασίας. Από μέρους μου έστω και αυτή η καταγραφή, αποτελεί την πρωτοβουλιακή συνεισφορά μου στο Π.Κ.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναδείξει την αξιέπαινη (κατά γενική ομολογία) προσπάθεια που γίνεται τόσο από την ομάδα διοργάνωσης, όσο και από την εκάστοτε κοινωνία του Π.Κ, στο να προτάσσουν μια εναλλακτική αντίληψη σε θέματα πολιτισμού και οργάνωσης της κοινωνίας, με έμπρακτες δράσεις σε αυτήν.

Κύριο όμως μέλημα της είναι να αποτελέσει το έναυσμα για την περαιτέρω καταγραφή της πλήρους δραστηριότητας πριν και κατά την διάρκεια του Π.Κ. από την ομάδα διοργάνωσης, ώστε η τωρινή γενιά, αλλά και οι επόμενες, να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες και να διαφυλαχτούν οι αρχές και η φιλοσοφία του Π.Κ. και να αποφευχθεί η πιθανή διαστρέβλωση τους ηθελημένα ή μη, από την προφορική μετάδοση σε βάθος χρόνου.

Βιβλιογραφία- Πηγές

Βενετσατοπούλου Γ. Μάρω(2006), *Η κρατική συμβολή στον τουρισμό- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Αθήνα: Interbooks

Τζωρακολευθεράκης Ζαχαρίας(1999), *Διοίκηση Επισιτιστικών Επιχειρήσεων*, Αθήνα: Interbooks

Φλογαΐτη Ευγενία(2005), *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

David Fennell(2001), *Οικοτουρισμός*, Αθήνα: Ελλην

Ηλεκτρονικές πηγές:

Reisinger Y. (2009) “*International Tourism: Cultures and Behavior*”, USA: Butterworth-Heinemann

http://books.google.com/books?id=Jz4ZJsoaMgC&pg=PA245&dq=ethical+behavior+in+tourism&hl=el&ei=wxIDTrbUCcvzsgaouYngDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCoQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false

{accessed 6/6/2011}

Smith M, Rosaleen D, (2003) “*The ethics of tourism development*”, London: Routledge

http://books.google.com/books?id=9Nm6au2U4CoC&printsec=frontcover&dq=ethics+in+tourism&hl=el&ei=VAAITpqPBofDswa5qeida&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC8Q6AEwAQ#v=onepage&q=ethics%20in%20tourism&f=false

{accessed 23/5/11}

<http://politistikocamping.gr/>

<http://el.wikipedia.org/>

Παράρτημα Α: ερωτηματολόγιο

Στα πλαίσια της εργασίας έγινε διανομή ερωτηματολογίου σε μέλη της ομάδας διοργάνωσης με τις εξής ερωτήσεις:

- 1. Πως ξεκίνησε και ποια ήταν η εξέλιξη του Πολιτιστικού camping;**
- 2. Πως γίνεται η γενικότερη οργάνωση του Π.Κ;**
- 3. Πως γίνεται η οικονομική διαχείριση;**
- 4. Με ποιόν-ους τρόπους προβάλλεται το Π.Κ;**
- 5. Με ποιόν τρόπο παρέχονται οι παρακάτω υπηρεσίες;**
  - α. Στέγαση**
  - β. Σίτιση**
  - γ. Μεταφορές**
  - δ. Καθαριότητα**
  - ε. Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη**
- 6. Ποίες δραστηριότητες (καλλιτεχνικές, περιβαλλοντολογικές κ.τ.λ.) λαμβάνουν χώρα στο Π.Κ. ;**
- 7. Αναφέρετε θετικά, αρνητικά στοιχεία, ευκαιρίες και απειλές που έχετε εντοπίσει σε καθέναν από τους παρακάτω τομείς.**
  - α. οργάνωση**
  - β. οικονομικά**
  - γ. προβολή**
  - δ. υπηρεσίες**
- 8. Αναφέρετε άλλα θετικά, αρνητικά στοιχεία, ευκαιρίες και απειλές που έχετε εντοπίσει.**

Παράρτημα Β

Ισχυρή αειφορία

Χαρακτηριστικά της ισχυρής αειφορίας:

- Δέχεται την ύπαρξη περιβαλλοντολογικών ορίων στην ανάπτυξη, που συνήθως είτε ταυτίζονται με την φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων, είτε καθορίζονται με βάση την «αρχή της πρόληψης», ώστε οι παρεμβάσεις στο περιβάλλον να μην εγκυμονούν κινδύνους και ανεπανόρθωτες ζημιές. Η άποψη αυτή ενισχύεται κατά περίπτωση ανάλογα με τον βαθμό αναγνώρισης της εγγενούς αξίας (αυταξίας) της φύσης (Danidson, 2000).
- Λαμβάνει υπόψη την «νότια» εκδοχή της αειφορίας, αυτή των φτωχών χωρών, η οποία, εκτός από την περιβαλλοντολογική προστασία, εστιάζεται στην ανακατανομή των παγκόσμιων φυσικών πηγών πλούτου-περιλαμβάνοντας και την οικονομία- στο πλαίσιο της κοινωνικής δικαιοσύνης, προκειμένου να εξαλειφθούν η φτώχεια και η καταπίεση από την ανθρωπότητα.
- Ευνοεί την συγκέντρωση της εξουσίας στη βάση, όπου οι πολίτες συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση στόχων και πολιτικών
- Δίνει στην αειφορία μια ευρεία ερμηνεία η οποία, εκτός από την περιβαλλοντολογική προστασία, εμπεριέχει την εκρίζωση της φτώχειας και της ανισότητας, την υγεία, την εκπαίδευση, και εκφράζει γενικότερα την ποιότητα ζωής, την ευημερία και την ευτυχία των ανθρώπινων κοινωνιών.

Εκπαίδευση για την Αειφορία

«Μπορούμε να διακρίνουμε δύο περιπτώσεις σε μια εκπαίδευση για την αειφορία. Στην μία περίπτωση η εκπαίδευση χρησιμοποιείται ως εργαλείο από τις κυβερνήσεις και τα διάφορα κέντρα εξουσίας, προκειμένου να συμβάλει στην δημιουργία ενός αειφόρου κόσμου όπως αυτά τα ερμηνεύουν . Ως ακραία περίπτωση θα μπορούσαμε να φανταστούμε ένα οικολογικηρωτικό καθεστώς το οποίο δια μέσου του νόμου και της τάξης, της τιμωρίας της απαγόρευσης και της επιβολής συγκεκριμένων συμπεριφορών δημιουργεί μια κοινωνία που θεωρείτε αειφόρος με βάση κάποια κριτήρια. Στην δεύτερη περίπτωση, που είναι χειραφετική, η εκπαίδευση, καλείται να συμβάλει στην δημιουργία ενός περισσότερο δημοκρατικού και δίκαιου κόσμου, που ονομάζεται αειφόρος. Δηλαδή η εκπαίδευση για την αειφορία θεωρείται μέσο που προάγει την αυτονομία και την διάπλαση πολιτών που ψάχνουν νοήματα, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους και βρίσκουν συλλογικά λύσεις , αποφασίζουν και νοηματοδοτούν την αειφορία. Σε μια προχωρημένη περίπτωση μπορούμε να φανταστούμε μια δημοκρατική κοινωνία με διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων, με πολίτες που έχουν ικανότητα δράσης, οι οποίοι συμμετέχουν ενεργά και κριτικά στη λύση των προβλημάτων και στην λήψη των αποφάσεων, που εκτιμούν και σέβονται εναλλακτικούς τρόπους σκέψης, που αξιολογούν και δρουν. Μπορεί η κοινωνία αυτή από καθαρά οικολογική άποψη να είναι λιγότερο αειφόρος από την οικολογικηρωτική, όμως οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι, ευτυχείς και ίσως καλύτερα προετοιμασμένοι και ικανοί να αντιμετωπίζουν τα αναδυόμενα περιβαλλοντολογικά και κοινωνικά προβλήματα» (Wals & Jickling,2000, σ. 128)

Πολιτιστική πολιτική

Στην προσπάθεια ορισμού της πολιτιστικής πολιτικής σκόπιμο είναι να αρχίσουμε από έναν ορισμό ο οποίος ισχύει όχι μόνο για την πολιτιστική πολιτική αλλά για κάθε πολιτική που αφορά οιονδήποτε τομέα. Σύμφωνα με την άποψη του Girard (1988:171) “πολιτική είναι ένα σύστημα τελικών σκοπών, πρακτικών στόχων και μέσων, που επιδιώκονται από μια ομάδα και εφαρμόζονται από μια αρχή”. Όσο αφορά στην πολιτιστική πολιτική ο Fabrizio (1981:383) αναφέρει ότι αποτελείται από “συγκλίνουσες συλλογικές πράξεις που στοχεύουν στην επίτευξη ορισμένων σκοπών με τον προγραμματισμό της χρήσης ορισμένων πόρων”. Ο ορισμός όμως αυτός είναι αόριστος και γενικός. Γι’αυτό, παραθέτουμε τον ορισμό που περιλαμβάνεται στην πρώτη έκδοση της Ουνέσκο (Unesco, 1969:8), όπου τονίζεται ότι “η πολιτιστική πολιτική, στη γενική έννοια του όρου, είναι σύνολο κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων, παρεμβάσεων ή μη παρεμβάσεων που έχουν στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρωπίνων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει, σε μίαν ορισμένη στιγμή. Κι ακόμη η πολιτική αυτή πρέπει να καθορίζει κάποια κριτήρια της πολιτιστικής ανάπτυξης και να συνδέει τον πολιτισμό με την διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη”.

Από τους πρόσφατους ορισμούς ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει εκείνος που διατυπώνεται σε Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe, 1997:33) και σε ελεύθερη μετάφραση έχει ως εξής: πολιτιστική πολιτική είναι το συνολικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τα μέτρα που παίρνει το κράτος, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για τον πολιτιστικό τομέα. Η πολιτική αυτή απαιτεί το σαφή καθορισμό των σκοπών και των απαραίτητων μηχανισμών για τον σχεδιασμό την εφαρμογή και την αξιολόγηση της.

Ένας απλούστερος αλλά περιεκτικός ορισμός που θα διευκολύνει ίσως περισσότερο τη δημόσια διοίκηση στην άσκηση και εφαρμογή της πολιτιστικής πολιτικής στην πρακτική της διάσταση, είναι ο παρακάτω:

Πολιτιστική πολιτική είναι ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων, που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να επιτευχθεί η ενίσχυση και η διάδοση του πολιτιστικού φαινομένου μιας κοινότητας για μια δεδομένη χρονική περίοδο.

Όταν η πολιτιστική πολιτική έχει πεδίο εφαρμογής της ολόκληρη τη χώρα, τότε προσδιορίζεται και ως Εθνική Πολιτιστική Πολιτική. Η πολιτική που αφορά σε μια μικρότερη χωρική μονάδα, δηλαδή μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ή πόλη, χαρακτηρίζεται ως Περιφερειακή ή Τοπική Πολιτική, αντίστοιχα. Σε περίπτωση που αφορά σε ορισμένη πολιτιστική δραστηριότητα (Μουσική, εκδόσεις, κινηματογράφος, εικαστικά κ.λπ.), τότε μπορεί να ονομαστεί Ειδική Κλαδική Πολιτική.

(Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική, Ντόρα Κονσόλα, 2006)

Παράρτημα Γ: Φωτογραφίες

Γενική συνέλευση του Π.Κ.

Ένας από τους χώρους της Κάτω Βρύσης Αστριτσίου όπου κατασκηνώνουν

Εργαστήρι πηλοπλαστικής

Παρουσίαση μουσικού εργαστηρίου

Σκηνή από θεατρική παράσταση

Τελευταίες ενέργειες για την παράθεση του μεσημεριανού γεύματος

Μεσημεριανή παράθεση γεύματος σε μπουφέ

Πρόβες εργαστηρίου κρουστών